Vlaams Parlement

481 (2020-2021) – Nr. 1
ingediend op 9 oktober 2020 (2020-2021)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls, Kristof Slagmulder, Brecht Warnez en Stijn Bex

over de toelatingsproeven voor het hoger onderwijs

verzendcode: OND

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Karolien Grosemans.

Vaste leden:
Arnout Coel, Koen Daniëls, Karolien Grosemans, Kathleen Krekels, Annabel Tavernier;
Roosmarijn Beckers, Jan Laeremans, Kristof Slagmulder;
Jo Brouns, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Sihame El Kaouakibi;
Stijn Bex, Elisabeth Meuleman;
Hannelore Goeman.

Plaatsvervangers:
Marius Meremans, Axel Ronse, Nadia Sminate, Kris Van Dijck, Katja Verheyen;
Leo Pieters, Els Sterckx, Sam Van Rooy;
Katrien Schryvers, Brecht Warnez;
Els Ampe, Steven Coenegrachts;
Johan Danen, Gustaaf Pelckmans;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:
Kim De Witte.

INHOUD

I. Uiteenzetting door Wouter Duyck 5
1. Diversiteit aan proeven 5
2. Columbus 6
3. SIMON 6
4. Is actie nodig? 6
5. Conclusies 7
II. Uiteenzetting door Luc De Schepper 9
1. Correlaties 9
2. Testtheorie: criteriumgrens en selectiegrens 10
3. Nood aan validatiekader voor ijkingstoetsen 11
III. Uiteenzetting door Lot Fonteyne 12
1. Zijn toelatingsproeven zinvol? 12
2. Validiteit 12
3. Veralgemening van toelatingsproeven 13
4. Bindend maken van toelatingsproeven 14
5. Remediëring 14
6. Toelating, oriëntering, selectie of ijking? 15
7. Gecoördineerde aanpak 15
IV. Uiteenzetting door de VLIR 15
1. Kadering 15
2. Wat zijn ijkingstoetsen? 16
3. Organisatie ijkingstoetsen 16
4. Doen ijkingstoetsen wat ze moeten doen? 17
5. Toekomst 18
6. Conclusies 18
V. Uiteenzetting door VLHORA 19
1. Beleidsdoelstelling 2016 19
2. Welke startcompetenties? 19
3. Deelnemers 20
4. Relatie instapniveau en studierendement 20
5. Algemene conclusies predictiviteitsanalyse 21
6. Beleidsaanbevelingen 21
7. Veralgemenen? 21
VI. Uiteenzetting door VVS 22
1. Focus op studievoortgang 22
2. Aanbevelingen 24

VII. Bespreking 25
1. Tussenkomsten van de leden 25
1.1. Koen Daniëls 25
1.2. Kristof Slagmulder 26
1.3. Jan Laeremans 27
1.4. Brecht Warnez 27
1.5. Loes Vandromme 28
1.6. Stijn Bex 28
1.7. Hannelore Goeman 29
2. Antwoorden van de sprekers 29
Gebruikte afkortingen 37
Bijlagen: zie dossierpagina van dit document op www.vlaamsparlement.be

Op 17 september 2020 organiseerde de Commissie voor Onderwijs een hoorzitting over de toelatingsproeven voor het hoger onderwijs, met:
- Wouter Duyck, hoofddocent Experimentele Psychologie UGent;
- Luc De Schepper, rector UHasselt;
- Lot Fonteyne, beleidsmedewerker directie Onderwijsaangelegenheden UGent;
- VLIR: Tinne De Laet, hoofddocent, verantwoordelijke Studentenbegeleiding Ingenieurswetenschappen KU Leuven en erevoorzitter Centrale IJkingstoetscommissie, en Mieke Adriaens, gewoon hoogleraar Faculteit Wetenschappen UGent en voorzitter Centrale IJkingstoetscommissie;
- VLHORA: Marc Vandewalle, algemeen directeur hogeschool UCLL en voorzitter werkgroep lerarenopleiding VLHORA en Eric Vermeylen, secretaris-generaal VLHORA;
- VVS: Dylan Couck, ondervoorzitter Vlaamse Vereniging van Studenten.

De bijlagen bij dit document zijn te vinden op de dossierpagina op www.vlaamsparlement.be.

I. Uiteenzetting door Wouter Duyck

1. Diversiteit aan proeven

Wouter Duyck schetst het macroperspectief van de thematiek 'toelatingsproeven', waarbij hij een onderscheid maakt tussen de bestaande instrumenten in het onderwijslandschap.

Een toelatingsproef is in de literatuur een heel specifiek instrument: bindend, verplicht en voor één bepaalde opleiding ontwikkeld. Deze proef dient om startcompetenties te garanderen en te toetsen. Ze komen dan ook op het einde van het keuzeproces van studiezoekers. In Vlaanderen zijn de voorbeelden hiervan het toelatingsexamen voor arts en tandarts en de proeven in de beeldende kunsten.

Dat is iets helemaal anders dan ijkingstoetsen, merkt de spreker op. IJkingstoetsen zijn soms verplicht, maar niet-bindend. Studenten kunnen inschrijven, ondanks een negatief resultaat op de toets. Ze zijn wel opleidingsspecifiek. Inzetten op ijkingstoetsen betekent dus dat er heel veel gemaakt moeten worden. Ze dienen voor het toetsen van de startcompetenties, bevatten voornamelijk cognitieve variabelen en ze komen op het einde van het keuzeproces.

Daarnaast zijn er ook instaptoetsen, schetst de spreker. De instaptoets voor de lerarenopleiding is niet-bindend, wel verplicht en opleidingsspecifiek. Het gaat om de toetsing van startcompetenties, eveneens op het einde van het keuzeproces.

Wouter Duyck wijst erop dat deze toetsen dus niet dienen om studenten een keuze te helpen maken, wel om te toetsen of de student over de nodige competenties beschikt om de gekozen opleiding met een redelijke garantie op succes te kunnen aanvatten.

Een vierde soort proeven zijn de oriënteringsproeven. Die zijn niet verplicht en niet-bindend. Ze hebben het voordeel dat ze niet opleidingsspecifiek zijn. Dat betekent dat ze ontwikkeld worden voor alle opleidingen samen. Ze toetsen dan ook generieke competenties en gaan breder dan cognitie, met ook aandacht voor motivatie en attitudes. Ze komen aan het begin van het keuzeproces.

De spreker wijst erop dat er dus een zeer grote diversiteit aan proeven bestaat.

2. Columbus

Hij zoomt vervolgens in op de oriënteringsproef Columbus. Deze proef werd opgezet door toenmalig minister Crevits en wordt voortgezet door minister Weyts.

Het is een generieke proef voor alle opleidingen en bevat verschillende elementen. Het gaat bijvoorbeeld over wie de studiekiezer is, met aspecten als zelfbeeld, attitudes, motivatie en regulatieve vaardigheden. Er zitten ook toetsen in over wat de studiekiezer kan, met talige competenties, redeneren en wiskunde. Columbus gaat ook over wat een student kan studeren, merkt de spreker op, wat bijvoorbeeld bij ijkingstoetsen en toelatingsproeven niet aan bod komt.

Het is de bedoeling om aan Columbus een interessemodule toe te voegen. Als studenten de test invullen, krijgen ze een lijst van opleidingen uit het Vlaamse aanbod die aansluiten bij hun interesses. Het is dus een exploratief instrument.

3. SIMON

SIMON, de oriënteringsproef van de UGent, is volgens de spreker het langstlopende initiatief en heeft ondertussen tienduizenden studenten die zich inschreven aan de UGent getoetst.

De belangrijkste verwezenlijking van SIMON is volgens Wouter Duyck dat wordt aangetoond dat het wel degelijk mogelijk is om ook met een generiek instrument in zekere mate studiesucces te voorspellen. Het blijkt redelijk moeilijk te zijn om te voorspellen wie zal slagen, maar wel om te voorspellen wie niet zal slagen. Met SIMON slaagt men erin om enkele tientallen procenten studenten die niet zullen slagen op voorhand te identificeren, met een foutmarge van ruim 5 procent.

Dat verschilt van initiatieven waarbij correlaties worden berekend, dus de samenhang tussen scores op een proef en scores aan de universiteit, merkt hij op. Dat betekent dat een onderscheid gemaakt moet kunnen worden tussen zeer goede en goede studenten, wat SIMON niet doet. Het doel van SIMON is om de studenten te identificeren die basiscompetenties missen. De data tonen aan dat UGent daarin slaagt, stelt hij.

Studiekiezers krijgen een feedbackrapport over hun zwakheden en sterktes. Onderzoek toont aan dat dat een effect heeft op studiekiezers. Het activeert hen en kan ertoe aanzetten om een andere optie te kiezen, meer moeite te doen of contact op te nemen met monitoraten en trajectbegeleiding.

4. Is actie nodig?

Wouter Duyck merkt op dat Vlaanderen een internationaal buitenbeentje is. In de ons omringende landen bestaan selectieproeven voor hoger onderwijs. Vlaanderen heeft steeds een zeer goede kwaliteit kunnen combineren met een open, vrije toegang. Dat gebeurt ook aan een zeer lage kost.

Zou dat de reden kunnen zijn waarom het studierendement in Vlaanderen hapert? Gaan er te veel mensen naar de hogeschool en de universiteit? Uit de cijfers blijkt dat bij jongere generaties meer studenten hoger onderwijs volgen dan bij oudere generaties. In internationaal perspectief zit Vlaanderen aan de hoge kant, maar er gaan niet spectaculair of onaanvaardbaar veel studenten naar het hoger onderwijs. Bovendien is de groei van het hoger onderwijs in Vlaanderen redelijk beperkt. Op dat punt is er volgens Wouter Duyck dan ook geen probleem.

De doorstroming naar het hoger onderwijs kadert wel in een algemene malaise van de evolutie van de leerprestaties in het secundair onderwijs. De PISA-scores gaan erop achteruit, wat natuurlijk een effect heeft op de instroom aan de universiteiten.

Ter illustratie vermeldt hij enkele vragen die in de SIMON-proef worden gesteld aan studenten die zich inschrijven aan de UGent. Als een loper gemiddeld 1 kilometer loopt in 5 minuten, hoeveel kilometer heeft hij dan gelopen na 2 uur? In een hele reeks opleidingen geeft zowat 15 procent van de studenten een verkeerd antwoord. Als wordt gevraagd of laakbaar een bestaand Nederlands woord is, blijkt dat 61 procent van de studenten uit alle richtingen die vraag verkeerd beantwoordt. Voor het werkwoord nopen is dat zelfs 84 procent.

De garanties die er vroeger waren over de startcompetenties om op een succesvolle manier hoger onderwijs te kunnen volgen, staan wel degelijk onder druk, stelt Wouter Duyck.

Jaarlijks schrijven zich ruim 21.000 studenten in aan de universiteiten. Een vijfde van die studenten verdwijnt na een jaar uit het hoger onderwijs en een vijfde heroriënteert naar de hogeschool. Aan 12.000 euro per jaar per student, betekenen de studenten die verkeerd gekozen hebben een kost van tientallen miljoenen euro per jaar.

Grosso modo slagen studenten voor tweederde van de opgenomen vakken. Slechts 30 procent van de studenten slaagt voor alle vakken na twee zittijden en deliberaties. Er is volgens de spreker dus wel degelijk een probleem. In internationaal perspectief is het aandeel studenten dat het diploma hoger onderwijs haalt waarvoor ze inschrijven aan de lage kant. Dat heeft allicht te maken met de open toegang en de lage kostprijs. Het studierendement is dus redelijk laag.

Uit cijfers van de KU Leuven blijkt dat het studierendement op een bepaald moment is beginnen dalen, namelijk bij de invoering van de flexibilisering van de leerwegen in het hoger onderwijs in 2008. Vanaf dan zakt het studierendement onder het Europese gemiddelde.

5. Conclusies

Vlaanderen is internationaal vergeleken een buitenbeentje met open en goedkoop hoger onderwijs. Het studentenaantal is voor Wouter Duyck niet te groot, zeker niet als Vlaanderen een kenniseconomie wil zijn. De groei is redelijk beperkt. Het probleem is vooral een laag studierendement, dat ook nog eens negatief evolueert. Studenten hechten ook minder belang aan hun studie. Recent toonde een Randstad-studie aan dat 70 procent van de studenten hoger onderwijs werkt tijdens de studie, een verdrievoudiging op enkele decennia. De garantie van de startcompetenties staat onder druk. Het aanbod aan toetsen is zeer divers, maar ze hebben allemaal verschillende doelen.

Voor elk van de initiatieven zou het volgens de spreker goed zijn indien het parlement initiatieven zou nemen om de verplichting om deel te nemen, te vergroten. Want het is duidelijk dat heel veel studenten verkeerd kiezen.

Het debat over meer bindende proeven staat niet los van de discussie over de flexibilisering en het studierendement in het hoger onderwijs. Er ontstond pas een groot probleem toen de flexibilisering sterk werd uitgebreid. Vroeger was er ook een open, toegankelijk en goedkoop onderwijs, maar waren er niet dezelfde problemen. Vooraleer toegangswegen moeilijker te maken, moet volgens de spreker gekeken worden naar de flexibilisering van de leerwegen.

Technisch is het mogelijk om slaagkansen te voorspellen, op voorwaarde dat men niet probeert om een onderscheid te maken tussen studenten die 18/20 of 14/20 willen halen. Dat gebeurt als correlaties worden gepresenteerd. Het is wel mogelijk om te voorspellen wie niet slaagt en niet de basiscompetenties hoger onderwijs bezit.

Het is uiteraard een politieke keuze om hierover een beslissing te nemen. De spreker kan wetenschappelijk niet zeggen of het een goed idee zou zijn, want het gaat natuurlijk over de vrijheid om te studeren. Het onderwijs is er steeds in geslaagd om die vrijheid te verzoenen met een hoge kwaliteit en een redelijk hoog rendement.

Wouter Duyck benadrukt wel dat het invoeren van meer bindende proeven impact heeft op individuele levens en carrières en het afsluiten van levenswegen. Het is voor hem van cruciaal belang dat dat enkel gebeurt voor toetsen die gevalideerd zijn en op lange termijn een voorspellend karakter hebben aangetoond.

Er zijn vandaag veel losse initiatieven, soms in de schoot van individuele opleidingen, om op basis van toetsen sterke adviezen te verstrekken, zonder aangetoond is dat de adviezen ook correct zijn.

Validering vereist ook expertise inzake testontwikkeling, merkt de spreker op. Het opstellen van toetsen is een heel specifieke expertise. Het is van belang dat dit overkoepelend gebeurt en niet enkel binnen de opleidingen. Idealiter worden binnen de onderwijsadministratie alle losse initiatieven structureel ingebed met wetenschappelijke ondersteuning.

Wouter Duyck heeft de indruk dat verschillende stakeholders verschillende visies en belangen implementeren in de diverse initiatieven. De beste ijkingstoets op dit moment in Vlaanderen is allicht die van de burgerlijk ingenieurs. Wie slaagt voor de toets heeft ook goede slaagkansen voor de opleiding. Maar een andere eigenschap van de toets is dat studenten die niet slagen voor de toets toch studeren en in 30 procent van de gevallen ook blijken te slagen. In die toets kiest men er eerder voor om de slaagkans te maximaliseren, wat betekent dat er onvermijdelijk mensen zijn die een negatief advies krijgen, maar wel hadden kunnen slagen. Voor sommige opleidingen kan dat een verstandige politieke keuze zijn. Als het gaat over knelpuntberoepen kan een keuze die vanuit een opleiding zeer logisch kan lijken, dat maatschappelijk veel minder zijn.

In de SIMON-proef wordt vooral gepoogd om het aantal valsnegatieven te beperken, dus het aantal studenten dat een negatief advies krijgt, maar toch zou slagen in de opleiding. Dat heeft als gevolg dat iets meer studenten geen negatief advies krijgen.

Elk van de keuzes heeft voor- en nadelen. Maar als het parlement initiatieven neemt over dit soort instrumenten, moet de visie bepaald worden. Is het doel de slaagkansen maximaliseren of de valsnegatieven minimaliseren?

Wouter Duyck roept ook op tot voorzichtigheid bij het bindend maken van sommige proeven, want het bindend karakter moet wel mogelijk zijn binnen het concept van een proef. De Columbus-oriënteringsproef bijvoorbeeld is niet gemaakt om bindende adviezen te geven. De proef is niet fijnmazig genoeg om slaagkansen te voorspellen op opleidingsniveau.

Bij overwegingen over het bindend maken van proeven, moet dus duidelijk zijn voor welke opleidingen dat gebeurt en zal het niet altijd mogelijk zijn om de bestaande proeven zomaar bindend te maken. Volgens de spreker is bijvoorbeeld het huidige verband met het studiesucces in de opleiding van de instaptoets voor de

lerarenopleiding niet voldoende sterk om de bestaande proef bindend te maken. Het is best mogelijk om een bindende proef te maken, maar dat zal dan een andere moeten zijn.

II. Uiteenzetting door Luc De Schepper

De vertrekbasis van het betoog van *Luc De Schepper* is testtheorie, ontwikkeld door mensen van de UHasselt met een wiskundige achtergrond. Hijzelf is fysicus, Erna Nauwelaerts is wiskundige en Geert Molenbergs is biostatisticus. 'De olifant in de kamer' is de subtitel van zijn presentatie.

1. Correlaties

Testtheorie geeft de correlatie tussen de score op de ijkingstoets en de behaalde studieresultaten in het eerste jaar. Een student in spe legt een ijkingstoets af, wat een testscore oplevert. Vervolgens begint hij aan het eerste jaar met een bepaald studiesucces, het percentage behaalde studiepunten na twee zittijden. Dat is de criteriumscore.

De correlatie is de samenhang tussen de testscores en criteriumscores. Met de testscores op de x-as en de criteriumscores op de y-as zou een uitstekende correlatie, dus een exact verband tussen testscore en criteriumscore, een rechte opleveren op de grafiek. Maar de punten zullen in de praktijk in een ellips rond de rechte liggen. Hoe beter het verband tussen de testresultaten en de criteriumscore, hoe smaller de ellips. De correlatie wordt uitgedrukt in een getal van 0 tot 1, met 1 als perfecte correlatie en 0 als geen correlatie. Een ijkingstoets kijkt naar het verband met de reële scores die een student gaat behalen in het eerste jaar.

Luc De Schepper benadrukt dat er in de internationale literatuur geen enkele dergelijke proef is met een correlatie hoger dan 0,55.

Hij gaat vervolgens in op de correlaties voor de tot nu toe ontwikkelde ijkingstoetsen. Hij baseert zich hiervoor op een studie van de VLIR over de diverse ijkingstoetsen afgenomen in de periode 2013-2017, met uitzondering van ijkingstoetsen ingenieurswetenschappen. Voor alle andere toetsen zijn de berekende correlaties vastgesteld tussen 0,2 en 0,35, met een gemiddelde van 0,29.

De ijkingstoets ingenieurswetenschappen vertoont een correlatie gelijk aan de best gerapporteerde correlaties in de internationale literatuur, namelijk tussen 0,5 en 0,55. De andere toetsen die tot nu toe uitgeprobeerd werden, blijven daar behoorlijk onder.

De spreker wijst ter vergelijking op enkele andere correlaties. De correlatie van het gemeten IQ met de behaalde punten in het eerste jaar bedraagt 0,23. Een attitude als doorzetten en inspannen heeft een correlatie van ongeveer 0,3, aspiratie 0,44 en de Luci-test 0,37. Het studiekeuzeadvies van de klassenraad heeft een correlatie 0,47, dus veel beter dan de huidige ijkingstoetsen. Het puntengemiddelde in het laatste jaar van het secundair onderwijs heeft eveneens een correlatie van 0,47.

De ijkingstoets voor handelsingenieur bijvoorbeeld haalt een correlatie van 0,2, stipt de spreker aan. De correlaties verhogen, is een doel van de testontwikkelaars, maar dat zal volgens de onderzoekers van de UHasselt nooit hoger worden dan 0,55.

2. Testtheorie: criteriumgrens en selectiegrens

Om een test te kunnen analyseren, moet men niet alleen de correlatie kennen, er moeten ook twee grenzen worden bepaald.

De criteriumgrens wordt bepaald door de doelstelling die men wil behalen. De eerste doelstelling is het positief adviseren van de studenten die bijna zeker zullen slagen en meer dan 80 procent van de studiepunten behalen als ze effectief de studie aanvatten. In dat geval wordt de criteriumgrens heel hoog gelegd. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij de toelatingsproef voor arts en tandarts.

Een tweede doelstelling kan zijn om enkel de studenten tegen te houden die zwak zijn. Dan wordt de criteriumgrens gelegd op 30 of 20 procent van de studiepunten. Dan krijgen veel meer studenten een positief advies. De criteriumgrens bepaalt dus wat men wil bereiken met de toets.

Er moet ook een selectiegrens bepaald worden, met name het percentage studenten dat deelneemt aan de ijkingstoets dat men een positief of negatief advies wil geven op basis van de scores op de proef.

Een ijkingstoets wordt meestal op 20 gequoteerd, dus de selectiegrens kan liggen op 8/20. Wie meer behaalt, krijgt een positief advies, wie minder een negatief advies.

De selectiegrens en de criteriumgrens zullen op de grafiek de ellips in vier gebieden verdelen: positief advies en slagen, negatief advies en niet slagen, positief advies maar niet slagen en negatief advies maar wel slagen.

De testtheorie wil dus berekenen welke fouten gemaakt zullen worden, hoeveel vals negatieve en vals positieve adviezen gegeven zullen worden.

Luc De Schepper illustreert dat met een voorbeeld van een proef die als doel heeft om alleen de beste studenten te selecteren. De criteriumgrens wordt bepaald op meer dan 80 procent van de studiepunten en de selectiegrens op 8/20, waarbij 20 procent van de studenten een negatief advies zou krijgen. Bij een correlatie van 0,3 zou een derde van de studenten die een negatief advies hebben gekregen toch meer dan 80 procent van de studiepunten behalen. Bij een correlatie van 0,5 is dat een vijfde van de studenten. Van de studenten die na de ijkingstoets een positief advies hebben gekregen, haalt bijna de helft geen 80 procent van de studiepunten.

Wie verwacht dat op basis van dit soort testen de slaagpercentages merkelijk zullen verhogen, heeft het verkeerd voor, stelt Luc De Schepper.

De situatie wordt nog erger als het doel is om alleen de zwakke studenten tegen te houden en de criteriumgrens op het verwerven van 30 procent van de studiepunten wordt gelegd. Bij een correlatie van 0,3 zal 60 procent van de negatieve adviezen fout zijn. Zelfs bij een correlatie van 0,5 is de helft van de negatieve adviezen onterecht. De spreker noemt dat dramatische getallen. Daar valt niets aan te doen, het is pure wiskunde. Voor de positieve adviezen is de situatie beter, met een vijfde foute adviezen.

Vervolgens vraagt Luc De Schepper zich af of voorspelde foutieve adviezen ook waargenomen worden in de praktijk van de ijkingstoetsen. Elk jaar maakt de VLIR een rapport op over de ijkingstoetsen. Bij elke analyse en elke ijkingstoets treden deze fouten op, maakt de spreker duidelijk. Maar men moet natuurlijk de analyse willen maken.

Als voorbeeld geeft hij de resultaten van de ijkingstoets wiskunde-fysica-informatica van 2013 tot 2017, met in totaal 237 studenten. De correlatie bedroeg 0,29. De criteriumgrens van de toetsers was geslaagd zijn in het eerste jaar na twee zittijden. De selectiegrens was 5/20. 29 procent van de studenten die een negatief advies kregen, was toch geslaagd. Volgens de testtheorie zou het gaan om 34 procent. Bijna de helft van de studenten (46 procent) met een positief advies was toch niet geslaagd in het eerste jaar. Dat is een identiek cijfer als de theorie oplevert. Deze analyse is voor veel ijkingstoetsen gebeurd, met steeds gelijkaardige resultaten, stipt de spreker aan.

Alle toetsen van dit type vertonen onvermijdelijk bias voor geslacht en sociaaleconomische achtergrond, benadrukt Luc De Schepper. Uit de VLIR-studie van 2019 over de ijkingstoetsen blijkt dat nog geen 40 procent van de meisjes slaagt voor de toets, terwijl bijna 60 procent van de jongens slaagt. Dat is heel vreemd, want het puntengemiddelde in de humaniora is net omgekeerd. Het is eigen aan toetsen dat meisjes dat minder goed doen dan jongens. De ernst van de afwijking verschilt per toets, maar het verschijnsel is er altijd.

Een gelijkaardig effect is er voor de sociaaleconomische achtergrond van de studenten. Dat is volgens de spreker een bijkomend probleem.

3. Nood aan validatiekader voor ijkingstoetsen

Er is volgens Luc De Schepper absoluut nood aan een validatiekader voor ijkingstoetsen. Er zullen onvermijdelijk veel vals negatieve en vals positieve resultaten zijn.

Soms wordt gezegd dat dat niet erg is omdat de toets niet wil voorspellen, maar alleen wil toetsen of de begincompetenties in orde zijn. Maar als er geen correlatie is tussen de toets en hoe de student het uiteindelijk doet bij de examens, kan ook geen correct remediëringstraject uitgewerkt worden. Bijgevolg zal ook de remediering niet werken en dus geen resultaat opleveren.

De spreker pleit ervoor, wat ook zijn collega-rectoren bevestigen, dat er dringend een validatiekader nodig is en gestopt moet worden met het zomaar testen en toetsen. In het kader moet duidelijk gezegd worden wat de criteriumgrens, dus het doel is. Is het de bedoeling om alleen sterke studenten toe te laten of alleen zwakke te weren? Ook wat het minimumaantal studenten is dat moet slagen op een toets moet duidelijk worden, want dat is een belangrijke keuze. Gemiddeld slaagt 40 tot 50 procent van de studenten in het eerste jaar na twee zittijden. Dan is toch ook de verwachting dat op de ijkingstoets 40 tot 50 procent slaagt, want anders zit daar al een fout.

Er moet ook een ondergrens zijn voor de minimumcorrelatie. Zal worden gewerkt met toetsen die maar een correlatie van 0,3 halen? Luc De Schepper zou dat nooit doen, want de toekomst van jongeren staat op het spel.

Er moet ook een bovengrens zijn voor de aanvaardbare foute adviezen. Tenslotte moet de vraag gesteld worden of de biaseffecten aanvaard worden en hoe daarvoor gecorrigeerd wordt.

Luc De Schepper pleit voor een validatiekader, maar vreest dat er met een wetenschappelijk verantwoord validatiekader niet veel ijkingstoetsen zullen overblijven. Hij noemt de ijkingstoetsen een doodlopend spoor. De enige die min of meer behoorlijk werken, maar toch nog met veel fouten, zijn de ingenieurstoetsen. Bij elke poging om de toets voor een andere opleiding op te stellen – zelfs voor een vergelijkbare opleiding als fysica – zakken de correlaties sterk. Dat is een groot probleem en de olifant in de kamer, besluit Luc De Schepper.

III. Uiteenzetting door Lot Fonteyne

Lot Fonteyne schetst dat de achtergrond voor de hoorzitting volgende passage uit de beleidsnota van de minister is: "Ik veralgemeen de aanpak van de niet-bindende toelatingsproeven voor heel het hoger onderwijs. In overleg met de instellingen bekijk ik voor welke opleidingen het aangewezen is om de toelatingsproeven bindend te maken."

1. Zijn toelatingsproeven zinvol?

Uit zowel Vlaamse als internationale literatuur blijkt dat cognitieve vaardigheidstesten wel degelijk variantie verklaren bovenop signalen uit bijvoorbeeld het secundair onderwijs.

Dergelijke testen zijn objectief, stipt de spreker aan, in tegenstelling tot de vrij breed gedocumenteerde bias die zich voordoet bij het advies van de klassenraad en de resultaten van het secundair onderwijs. Ook de studiekeuze in het secundair onderwijs is onderhevig aan ongewenste effecten op basis van socio-economische achtergrond.

Testbatterijen die een potentieel inschatten, onafhankelijk van de vooropleiding, vertonen minder bias in termen van socio-economische status, merkt Lot Fonteyne op.

Toelatingsproeven zijn zinvol en geven in zekere mate een objectieve spiegel. Maar een belangrijke voorwaarde is dat de proeven valide zijn.

2. Validiteit

Het validiteitsvraagstuk is cruciaal, benadrukt Lot Fonteyne, en er zijn verschillende soorten validiteit. Er is indruksvaliditeit: lijkt de toets representatief? Inhoudsvaliditeit: dekt de toets de lading? Criteriumvaliditeit: heeft de toets voorspellende waarde voor het succes in het hoger onderwijs? Consequentiële validiteit: leidt het formuleren van een advies tot actiepunten bij de deelnemer aan een toets?

Daarnaast is het bijzonder belangrijk om na te gaan of er geen bias optreedt. Worden bepaalde waarden op een toets systematisch onder- of overschat op basis van niet-pertinente kenmerken zoals gender, socio-economische status enzovoort.

De spreker is het eens dat gezocht moet worden naar een kader voor validiteit en validiteitsgrenzen. Zij maakt wel een kritische noot bij correlaties. Correlaties tonen een samenhang tussen verschillende variabelen, maar vertonen ook een aantal problematieken. Ze zijn sterk onderhevig aan 'buitenbeentjes'. Een puntenwolk op een grafiek kan geen enkele samenhang vertonen tussen de variabele op de x-as en de variabele op de y-as en dus een correlatie van 0 hebben. Maar door één buitenbeentje toe te voegen, kan de correlatie plots stijgen naar 0,71.

Correlaties zijn dus misschien niet de beste methode om te kijken naar samenhang tussen variabelen, meent de spreker. Een correlatie kan het verband weergeven tussen iemand die zeer goed scoort en iemand die goed scoort op een bepaald criterium, maar maakt daarom geen onderscheid tussen wie goed scoort en wie niet goed scoort.

Voor individueel advies is het beter om te kijken naar het klassificatiesucces, dus naar het aantal valsnegatieven en het aantal valspositieven.

Een selectiegrens en een criteriumgrens zorgen voor vier quadranten: correct positief, correct negatief, vals positief en vals negatief.

Met de selectiegrens kan worden geschoven, bijvoorbeeld van 10/20 naar 8/20 voor het uitbrengen van een negatief advies. De spreker merkt op dat dit een psychometrisch vraagstuk is. De test wordt op een manier ontwikkeld om bepaalde selectiegrenzen te kunnen leggen. Zo kan een test gemaakt worden waarbij 10/20 als resultaat halen, betekent dat men slecht zal scoren op het criterium.

Lot Fonteyne wijst erop dat gewerkt kan worden met meerdere selectiegrenzen. Er kan een selectiegrens gebruikt worden om de valsnegatieven te minimaliseren, bijvoorbeeld 5/20 om een negatief advies te geven. Maar er kan ook een tweede grens bepaald worden, bijvoorbeeld 10/20 om een positief advies te krijgen. Met dat resultaat beschikt men over de basiscompetenties om te slagen in de opleiding. Voor de tussengroep kan het advies gegeven worden dat remediëring aangewezen is. Dat systeem wordt ook bij de ijkingstoetsen gebruikt, stipt ze aan.

De criteriumgrens is een beleidskeuze. In het gegeven voorbeeld was de criteriumgrens dat de student 100 procent rendement haalde na twee zittijden na deliberaties, maar de vraag is ook wat als een goed studierendement wordt beschouwd. Is dat 100 procent of is 80 procent genoeg? Is een bachelordiploma halen op drie jaar tijd het criterium of is men tevreden met het diploma op vier jaar tijd?

Een ander vraagstuk is of de focus gelegd wordt op het aantal valspositieven of op het aantal valsnegatieven. De spreker merkt daarbij op dat het niet noodzakelijk over een of-of-verhaal moet gaan.

Een laatste punt is wat de toegestane foutenmarge mag zijn. Is dat 5 procent valsnegatieven, zoals in SIMON, of meer of minder?

Lot Fonteyne stelt wel voor om af te stappen van een minimumcorrelatie en te focussen op het classificatiesucces. Ook met een minimumaantal studenten dat moet slagen voor de toets is zij voorzichtig. Ze merkt ook op dat de slaagpercentages sterk variëren naargelang de opleiding.

3. Veralgemening van toelatingsproeven

Hier komt de inhoudsvaliditeit op de voorgrond: wat moet getoetst worden? Voor STEM-opleidingen ligt dat misschien voor de hand, maar het wordt veel moeilijker als men kijkt naar bijvoorbeeld Rechten of Politieke Wetenschappen. Wat zijn daarvoor de nodige basisvaardigheden? Want er is geen rechtstreekse link tussen de richtingen in het secundair onderwijs en de opleidingen in het hoger onderwijs.

Uit het SIMON-onderzoek blijkt dat de beste predictiemodellen gemaakt worden op basis van een brede range aan factoren. Cognitieve factoren zijn zeer belangrijk, maar er moet ook gekeken worden naar 'twenty first century skills-vaardigheden'. Dat is logisch, want studeren is meer dan voorkennis alleen. Met onvoldoende inzet of doorzettingsvermogen zal voorkennis niet volstaan om te slagen.

Voor de ijkingstoetsen Diergeneeskunde wordt nu ook een niet-cognitieve vragenlijst afgenomen die gebaseerd is op het wetenschappelijk onderbouwde OECD skills framework, licht de spreker toe.

Eveneens uit het SIMON-onderzoek blijkt dat slaagkansvoorspellingen opleidingsspecifiek zijn. De vaardigheden variëren naargelang de opleiding waarin men terechtkomt. Om te willen voorspellen wie waar slaagt, zijn heel veel predictiemodellen nodig. Dat is niet onmogelijk, maar wel een zeer lang proces.

Lot Fonteyne roept dan ook op tot voorzichtigheid met nieuwe implementaties en vraagt om eerst de bestaande toetsen te optimaliseren, want er is al bijzonder veel. Oriëntering speelt daarbij een belangrijke rol.

4. Bindend maken van toelatingsproeven

Welke proeven eventueel bindend gemaakt kunnen worden, hangt volgens de spreker af van een aantal vragen.

Ten eerste: is het noodzakelijk om een proef bindend te maken? Dan gaat het over de noodzaak omwille van de kwaliteit van de opleiding of om de uitstroom te beperken. Uiteraard onder voorwaarde dat er een valide test is.

Zij denkt hierbij aan de opleiding Diergeneeskunde. De instroom is bijzonder groot en divers en het slaagpercentage is bijzonder laag. Bij Diergeneeskunde ligt dat op 20 procent. Een bindende toets kan, op voorwaarde van validiteit, en daar wordt op dit moment hard aan gewerkt.

Uit de resultaten van het cognitieve gedeelte van de ijkingstoets Diergeneeskunde blijkt volgens de spreker dat de toets erin slaagt om een onderscheid te maken tussen studenten die het goed doen en studenten die het minder goed doen. Van degenen die minder dan 5/20 halen voor de ijkingstoets behaalt 8 procent alle opgenomen studiepunten. Van wie meer dan 14/20 scoort, behaalt 65 procent alle opgenomen studiepunten.

Als het resultaat van het secundair onderwijs, de ijkingstoetsen en niet-cognitieve variabelen worden meegerekend, komt men tot het resultaat dat cognitieve testen wel degelijk een extra variantieverklaring leveren, bovenop het resultaat in het secundair onderwijs. Niet-cognitieve variabelen voegen daar nog iets aan toe. Samen levert dat 50 procent van de variantie in studiesucces op.

Een selectiemodel voor de opleiding Diergeneeskunde is volgens Lot Fonteyne dus mogelijk. Er moet nog uitgebreid naar gekeken worden, maar het kan.

5. Remediëring

Wat wil men doen met de resultaten op de proeven? Het doel is de studiekiezers te activeren, zegt de spreker. Dat kan het bijspijkeren van bepaalde voorkennis betekenen of het heroverwegen van de studiekeuze.

IJkingstoetsen zijn in principe niet bedoeld om een keuze te maken, ze willen weergeven waar een student staat, maar als de voorkennis niet is afgestemd op de startcompetenties is het gerechtvaardigd om de studiekeuze in twijfel te trekken.

Activeren gebeurt natuurlijk voor de aanvang van de studies. Remediëring gebeurt bijvoorbeeld in de vorm van vakantiecursussen.

Dat betekent niet dat na aanvang van de studies remediëring niet meer mogelijk is. Dan gaat het over een traject van gericht advies, om te proberen studenten in de opleiding te activeren tot remediëring of heroriëntering.

Zij licht toe dat aan de UGent de resultaten op de SIMON-test gekoppeld worden aan het rendement na het eerste semester. Op basis van onderzoeksresultaten blijkt dat die twee elementen samen veel voorspellende waarde hebben voor het eindresultaat, namelijk het behalen van het diploma. 74 procent van de studenten met een laag studierendement na het eerste semester wordt geactiveerd door een dergelijk signaal, stipt de spreker aan.

6. Toelating, oriëntering, selectie of ijking?

Oriëntering is niet hetzelfde als ijking, stipt Lot Fonteyne aan. Dat is ook niet hetzelfde als selectie, zoals het toelatingsexamen voor arts en tandarts of in de beeldende kunsten.

Al deze elementen hebben een andere finaliteit, maar er zijn wel parallellen. Er zijn gelijkaardige machtigingen en variabelen, onder andere om de bias te onderzoeken. Er wordt dus een beroep gedaan op gelijkaardige expertise en er zijn gelijkaardige uitdagingen op het vlak van opvolging en organisatie.

7. Gecoördineerde aanpak

Lot Fonteyne houdt dan ook een pleidooi om in een gecoördineerde aanpak te voorzien.

Recent verscheen een oproep voor een steunpunt voor genormeerde, gestandaardiseerde en gevalideerde toetsen voor het secundair onderwijs en de overgang van basis naar secundair. Hier wordt naar onderwijskwaliteit gekeken op groepsniveau, er worden eindtermen gedefinieerd, met een focus op taal en wiskunde.

In de toetsen voor het hoger onderwijs gaat het over studie-efficiëntie, over adviezen op individueel niveau, worden startcompetenties voor het hoger onderwijs getoetst en wordt gemikt op een specifieke inhoud.

De spreker acht een parallel steunpunt voor het hoger onderwijs opportuun. Dat zou mogelijk maken om de toetsen longitudinaal op te volgen, de verschillende instrumenten te integreren, instellingsneutraal te werken, te streven naar gemeenschappelijke criteria over studiesucces en validiteit, te onderzoeken welke bias optreedt, met als doel een wetenschappelijk gefundeerd advies te geven en de begeleiding te versterken met het oog op oriëntering, heroriëntering en dus de ondersteuning van het studiekeuzeproces.

Praktisch gezien, betekent dat een integratie van alle signalen in een digitaal portfolio, waar een leerling alle resultaten gebundeld ziet. Dat is werk voor de toekomst, maar kan zeker een meerwaarde betekenen, besluit Lot Fonteyne.

IV. Uiteenzetting door de VLIR

Het standpunt van de VLIR heeft als titel meegekregen ‘Een vrije maar verantwoorde keuze. Het nut van ijkingstoetsen’, schetst *Mieke Adriaens.*

1. Kadering

Het Vlaamse hoger onderwijs kent een systeem van vrije toegang. Iedereen met een diploma secundair onderwijs kan zich inschrijven in het hoger onderwijs, onafhankelijk van de gevolgde richting, de behaalde studieresultaten en het aantal inschrijvende studenten. De enige uitzonderingen zijn arts, tandarts en opleidingen in de kunsten.

Het doel van die vrijheid is de gelijkheid in onderwijskansen maximaliseren. Maar dat vraagt natuurlijk ook een zekere reflectie van de studiekiezer. Ze zullen een keuze moeten maken en zich daarin verder verdiepen. Daarvoor heeft Vlaanderen een aantal instrumenten, die getrapt worden ingezet, parallel aan de verschillende fasen in het studiekeuzeproces.

De studiekiezer dient zich ervan te vergewissen wat zijn eigen interesses en vaardigheden zijn. Daarvoor is er de exploratietool Columbus. Als dat in kaart is gebracht, zal de studiekiezer zich verder verdiepen in een aantal opleidingen. Daarbij is het voor de studiekiezer van belang te weten of de aanwezige kennis effectief overeenstemt met de startcompetenties van de opleiding. Hier komen de ijkingstoetsen aan bod. Zij laten toe de beginvoorwaarden of startcompetenties die eigen zijn aan een bepaalde opleiding of groep van opleidingen duidelijk in kaart te brengen. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen verplichte en niet-verplichte toetsen. Het is belangrijk te weten dat ze niet-bindend zijn. Toelatingsexamens, onder meer voor arts en tandarts, zijn wel verplicht en bindend.

2. Wat zijn ijkingstoetsen?

Door deel te nemen aan ijkingstoetsen kunnen studiekiezers hun startcompetenties aftoetsen. Na deelname ontvangen ze feedback. Goede resultaten leveren een feedback op die de studenten sterkt in hun keuze. Bij een lage score worden de deelnemers verwezen naar remediëring of krijgen het voorstel om na te denken over de keuze van een andere opleiding.

De spreker benadrukt dat het resultaat op de ijkingstoets aanvullend, maar onafhankelijk is van de feedback uit het secundair onderwijs.

Samengevat fungeert de ijkingstoets als een spiegel voor de studiekiezer, met de vraag of de kennis overeenkomt met de startcompetenties van de opleiding die hij of zij wil beginnen. Het gaat dus niet om een toelating of selectie, maar louter om een handvat om een goede keuze te kunnen maken.

Momenteel zijn er negentien ijkingstoetsen in het brede STEM-domein. De meeste zijn niet verplicht, maar voor Diergeneeskunde, Ingenieurswetenschappen architectuur en Ingenieurswetenschappen is de deelname wel verplicht. Wie deze opleidingen wil volgen, moet deelnemen aan de toets, maar moet niet geslaagd zijn om te mogen starten.

In 2021 zal ook voor de opleiding Industrieel ingenieur de verplichting worden ingevoerd.

3. Organisatie ijkingstoetsen

Voor de negentien ijkingstoetsen worden twee sessies per jaar georganiseerd: eind juni en midden augustus. De twee sessies zorgen voor flexibiliteit voor de studiekiezer. Ze vinden plaats op de campussen van de Vlaamse universiteiten en bestaan uit schriftelijke meerkeuzevragen.

Sinds 2013 worden voor elke sessie nieuwe vragen opgesteld, merkt de spreker op. De voorbije ijkingstoetsen kunnen worden ingekeken op de website en dus kan de studiekiezer oefenen.

Dit jaar was een uitzondering omwille van COVID-19, waardoor de niet-verplichte testen online plaatsvonden, dankzij samenwerking met usolv-it. De verplichte testen vonden op de campussen plaats.

Per ijkingstoets is er een inhoudelijke toetscommissie die de vragen opstelt, licht de spreker toe. De commissies bestaan uit vertegenwoordigers van de deelnemende opleidingen, maar worden bijgestaan door reviewcommissies, onder andere personen uit het secundair onderwijs die hun mening geven over het type vragen en aftoetsen of het gaat om competenties die de studiekiezer behaald heeft in het secundair onderwijs.

Daarnaast is er de Centrale IJkingstoetscommissie, met daarin vertegenwoordigers van deelnemende universiteiten, elke ijkingstoets en studenten. Deze commissie bespreekt de visie – de voorbije twee jaar vooral gericht op het tijdspad naar verplichting –, de validiteit en de opvolging.

4. Doen ijkingstoetsen wat ze moeten doen?

Tinne De Laet legt uit dat een valide ijkingstoets de studiekiezer objectieve feedback geeft die aanzet tot reflectie en tot eventuele actie, onafhankelijk van het voortraject in het secundair onderwijs. Het hoger onderwijs is op dat moment een onafhankelijke partner die een aanvullend signaal geeft, naast het eindpercentage in het secundair onderwijs en het advies van de klassenraad.

Onder toezicht van de Centrale IJkingstoetscommissie van de VLIR gebeurt systematisch onderzoek. De gepseudonimiseerde deelnamegegevens worden gekoppeld aan verschillende parameters secundair en hoger onderwijs.

De resultaten van 2018 tonen aan dat het ijkingstoetsresultaat samenhangt met andere signalen (studieresultaten en -richting secundair onderwijs) en ook met studierendement in de universitaire opleiding.

Er zijn verschillende manieren om naar validiteit te kijken, stelt de spreker. Bij de inhoudelijke validiteit rijst de vraag of de ijkingstoetsen de startcompetenties van de (groep van) opleiding(en) toetsen.

Criteriumvaliditeit stelt de vraag of de ijkingstoetsen effectief de studieresultaten voorspellen, maar kijkt ook naar de samenhang met andere indicatoren, zoals de studieresultaten in het secundair onderwijs of de resultaten op de Columbus-toets.

De indruksvaliditeit is ook zeer belangrijk, benadrukt Tinne De Laet. Het gaat om de mate waarin een deelnemer denkt dat de meting valide is.

De consequentiële validiteit gaat erom wat de deelnemers doen na deelname en feedback. Het doel is deelnemers te activeren, te doen nadenken en remediëren. De vraag is of dat ook effectief gebeurt.

In het onderzoek is er een focus op welbepaalde groepen: geslacht en socio-economische status.

Uit de gegevens van de 440 studenten Ingenieurswetenschappen aan de KU Leuven in 2018-2019 blijkt dat er 137 een score halen van 14/20 of meer op de ijkingstoets. Van deze groep zit bij de start van het tweede academiejaar 72 procent volledig in het tweede jaar en heeft dus een studievoortgang van 100 procent. 15 procent combineert het eerste en tweede jaar en 14 procent is gestopt of geweigerd. Tinne De Laet noemt dat een positief signaal. Uiteraard is de toets niet perfect en dat wordt ook niet beoogd, stelt de spreker. Een student, hoe slim ook, moet nog altijd werken en gemotiveerd zijn en er kunnen altijd individuele omstandigheden meespelen.

Van de 189 studenten die tussen 10 en 14/20 haalden, zit 52 procent volledig in de tweede fase, combineert 24 procent de eerste en tweede fase en is 23 procent gestopt of geweigerd. Van de 114 studenten die minder dan 10/20 haalden op de ijkingstoets zit 13 procent volledig in de tweede fase, combineert 24 procent de eerste en tweede fase en is 63 procent gestopt of geweigerd. De 13 procent die volledige studievoortgang behaalt, bestaat mogelijk uit studenten die succesvol geremedieerd konden worden. Op deze groep wordt sterk ingezet. Het zijn dus niet zomaar valsnegatieven, maar studenten die individueel begeleid werden. Het is

ook mogelijk dat deze studenten niet sterk gemotiveerd hebben deelgenomen aan de toets, wat sowieso een eenmalige meting is.

De onderzoekers gingen ook na wat de gebruikers vonden van de feedback. De studenten vinden de feedback zeer rechtvaardig. Dat is logisch voor wie een mooie score haalt, maar ook 85 procent van de studenten met een score van 10/20 noemt de feedback rechtvaardig. Ook het activerende karakter blijkt aanwezig te zijn, want de percentages studenten die willen inzetten op remediëring zijn hoog. 74 procent van de studenten met een score van minder dan 10/20 wil werken aan remediëring: zomercursussen, een gesprek op de universiteit, harder werken enzovoort.

Tinne De Laet meent dat men beducht moet zijn voor het ontradend effect van de ijkingstoetsen. Worden studenten niet onterecht afgeschrikt door de toetsen?

Uit de cijfers blijkt slechts een beperkt ontradend effect van de ijkingstoets. 12 procent geeft aan dat het een rol speelt, 30 procent dat het een beetje meespeelt. Maar 88 procent van de deelnemers schrijft zich wel in voor een universitaire opleiding.

Er wordt ook gekeken of de verplichte ijkingstoets zorgt voor een afschrikkend effect in bepaalde doelgroepen. De samenstelling van de studenten burgerlijk ingenieur is nagenoeg ongewijzigd voor en na het invoeren van de ijkingstoets. Het eerste jaar na de verplichting waren er minder studenten, maar sinds vorig jaar is er een recordaantal inschrijvingen. Er was ook nog nooit een zo groot aandeel meisjesstudenten, merkt de spreker op. Er is dus veeleer een stimulerend effect. De studiekiezers met een lagere socio-economische status worden minder afgeschrikt dan de algemene deelnemers.

5. Toekomst

Het jaaractieplan 2020 heeft vijf actielijnen. Ten eerste: een breder perspectief via interactie met andere actoren. De ijkingstoetsen willen aan tafel gaan met de andere toetsen om een gezamenlijk signaal te geven.

Ten tweede: validiteit en voorbereiding van de verplichte deelname. In de Centrale IJkingstoetscommissie zitten alle universiteiten, dus iedereen kan deelnemen aan een validiteitskader.

Ook de validiteit en afstemming met de begincompetenties en een genuanceerde feedback staan zeer hoog op de agenda.

Een gecentraliseerde werking voor de ijkingstoets is eveneens belangrijk. Op dit moment zijn de middelen beperkt, ook voor de organisatie, maar gelukkig springen de universiteiten bij.

6. Conclusies

De ijkingstoetsen kunnen het studiekeuzeproces echt versterken, stelt Tinne De Laet. Validiteitsonderzoek toont aan dat studenten geactiveerd worden in de overgang van secundair naar hoger onderwijs.

Validiteitsonderzoek is belangrijk, meent de spreker, ook voor verder nagedacht kan worden over verdere verplichtingen.

De ontwikkeling van ijkingstoetsen vraagt tijd en inspanning. De ontwikkelaars kunnen niet overhaast te werk gaan. Voor veel opleidingen zijn er nog geen

ijkingstoetsen, maar kijkt men er wel naar uit. Voor een aantal opleidingen zijn er geen specifieke startcompetenties, dus dat zorgt voor de nodige uitdagingen.

Het bredere perspectief en de afstemming met de andere toetsen is belangrijk, benadrukt de spreker. Het is een en-en-verhaal, waarbij de verschillende toetsen elkaars signaal versterken. Er is een opbouw die ook wordt voortgezet in het hoger onderwijs, met remediëring, ondersteuning en gepaste begeleiding om indien nodig te heroriënteren.

Tinne De Laet wijst op het belang van centrale coördinatie en stipt het enorme verschil aan met het toelatingsexamen Geneeskunde. Daarvoor is er een partnerschap met AHOVOKS, waarbij ook het validiteitsonderzoek is ingebed. Zij pleit voor een gecoördineerde aanpak en een steunpunt of een andere organisatie om samen aan de slag te gaan.

V. Uiteenzetting door VLHORA

Marc Vandewalle schetst dat de lerarenopleiding – met de instaptoets –, naast de kunsten, de enige richting is waarvoor in de hogescholen een toelatingsproef bestaat. Hij wijst er ook op dat elk jaar een predictiviteitsanalyse wordt uitgevoerd door de UAntwerpen, waarvan de rapporten beschikbaar zijn.

1. Beleidsdoelstelling 2016

In 2016 was predictiviteit niet het belangrijkste element, stipt de spreker aan. Het ging toen vooral om het aantrekkelijker maken van de lerarenopleiding, waarvoor er dalende cijfers waren en vragen werden gesteld bij de instroom. Het doel was er een positieve en sterke keuze van te maken. Doordat het de enige test zou zijn in de hogescholen dacht men er een positief discriminerend element van te maken om studiekiezers aan te trekken en zodoende bij te dragen tot het oplossen van het lerarentekort.

Op dit moment is de instaptoets voor de lerarenopleiding verplicht en niet-bindend. Het is natuurlijk geen toelatingsproef, want er wordt niet geselecteerd op basis van de toets. Ze houdt een spiegel voor over de startcompetenties, met een voorspelling over een redelijke kans op studiesucces. Deelname is wel verplicht om te kunnen inschrijven.

2. Welke startcompetenties?

De spreker wijst erop dat het niet gemakkelijk is om de startcompetenties te bepalen en ook nog te meten. Er is gekozen om een brede test te organiseren, want het is veel werk om een goede test te maken en de teststrategieën en de validiteit te bepalen. Daar is longitudinaal onderzoek voor nodig.

Voor elke graad wordt Nederlands getest, omdat taalvaardigheid belangrijk is. Ook de Lemo-test, de studievaardigheden- en motivatietest, wordt overal afgenomen. Voor de leraren lager onderwijs komt daar een test Frans en een test wiskunde bij.

Voor de startcompetenties Nederlands worden bestaande elementen gebruikt die al gevalideerd waren voor oriënteringsproeven. De toets bestaat uit leesbegrip, woordenschat, structuur en correct taalgebruik.

De spreker wijst op het belang van de feedbackcategorieën, gebaseerd op de kwartielen van de piloot en de eerste versie. Er is dus geen kwalitatieve cesuur met voldoende en onvoldoende.

Voor Frans is het anders en wordt de feedback gebaseerd op het Europees referentiekader voor talen. Ook voor de instap als leerkracht in het lager onderwijs moet een bepaald niveau gehaald worden.

In de test wiskunde zit getallenkennis, bewerkingen, metend rekenen, meetkunde en vraagstukken en wordt de feedback gebaseerd op de kwartielen.

Lemo wordt getest op basis van een onderzoek van en gebruik door UAntwerpen en AP Hogeschool.

Marc Vandewalle merkt op dat elke deelnemer een uitgebreid individueel feedbackrapport krijgt.

3. Deelnemers

In het academiejaar 2016-2017 liep de pilootversie en waren er 6000 deelnemers, maar dat getal zegt niets over de instromers in de lerarenopleiding. Sinds 2017-2018 zijn er elk jaar rond de 10.000 deelnemers.

Een plaats- en tijdonafhankelijk digitaal platform heeft volgens de spreker twee belangrijke gevolgen. Het zijn testen waar men niet voor kan studeren, wat een verschil is met een ijkingstoets. Enkel voor Franse grammatica is enige voorbereiding mogelijk.

Er is ook geen controle op de uitvoering van de test, dus het inroepen van hulp van derden door de persoon die de test aflegt, is eventueel mogelijk. Voorafgaand aan de test wordt wel goed uitgelegd wat de reden van de test is en dat er feedback komt.

De deelnemers krijgen onmiddellijk feedback na het afronden van de toets en de medewerkers van de lerarenopleiding kunnen de gegevens van de test consulteren.

4. Relatie instapniveau en studierendement

De feedbackcategorieën A, B, C en D zijn al geen kwartielen meer, verduidelijkt de spreker. Gedurende de jaren zijn de testresultaten verschoven, maar de feedbackcategorieën blijven wel op de kwartielen gebaseerd.

Het aandeel studenten dat een succesvol traject aflegt na een jaar is groter in de categorieën A en B, terwijl het aandeel studenten met weinig tot geen succesvol traject groter is in de categorieën C en D. Dat is de voorspellende waarde van de toets. Maar er blijft een behoorlijk aandeel studenten uit feedbackcategorieën C en D die wel een succesvol traject afleggen, en omgekeerd uit A en B die geen succesvol traject afleggen. Dat kan men valsnegatieven en valspositieven noemen.

Dat deze aandelen relatief groot zijn, acht de VLHORA zelfs niet zo erg (uiteraard op voorwaarde dat er niet op wordt geselecteerd). Een deel van de opwaartse stroom kan het gevolg zijn van de remediëring. Het belangrijkste element dat de lerarenopleidingen uit de toets halen, is het belang van remediëring. De student zelf kan zich remediëren, maar ook de lerarenopleiding kan er iets mee doen.

De mediaan voor Nederlands is 82 procent, geeft Marc Vandewalle mee. Voor wiskunde ligt de mediaan op 56 procent. Voor Frans is het aandeel valsnegatieven beperkt, stipt hij aan.

5. Algemene conclusies predictiviteitsanalyse

Cognitieve kenmerken (kennis, vaardigheden) reduceren de impact van positieve en negatieve instroomkenmerken. Dus bepaalde instroomkenmerken zoals doelgroepenanalyses worden gedeeltelijk geneutraliseerd door de resultaten van de instaptoets, legt de spreker uit. Het is niet meteen duidelijk hoe dat komt, maar een deel van de verklaring zou kunnen zijn dat 29 procent van de deelnemers aan de toets al een diploma hoger onderwijs heeft.

Er wordt vaak gezegd dat de lerarenopleiding een tweede keuze is, waarmee wordt bedoeld dat iemand eerst een andere opleiding probeert, daar niet slaagt en daarna naar de lerarenopleiding gaat. Maar deze groep is kleiner dan de groep die de lerarenopleiding start na een succesvolle andere opleiding in het hoger onderwijs.

De kennistoets is de grootste voorspeller, maar groot genoeg is die niet, stipt de spreker aan, aangezien slechts 11 tot 25 procent van de variantie van het studierendement wordt verklaard door de instaptoets.

Lemo heeft weinig impact. Bij het opstellen was de verwachting dat leermotivatiekenmerken een belangrijk element zouden zijn voor het studierendement, maar dat blijkt niet zo te zijn. Voorlopig is er evenwel geen alternatief en Lemo wordt ook gebruikt omdat een uitgebreide feedback onmiddellijk beschikbaar is voor de individuele student. De hogescholen vinden dat belangrijk. Voor het academiejaar 2020-2021 is wel vernieuwing van de test gepland.

De correlaties voor de verschillende testen gaan van 0,2 tot 0,36. Dat is niet zo hoog.

De scores op de instaptoetsen mediëren de instroomkenmerken. Het belangrijkste is dat ze informatie geven, aan het individu, maar ook aan de lerarenopleiding, waardoor die rekening kan houden met de sterktes en zwaktes. De kracht van de toets ligt in de opvolging.

6. Beleidsaanbevelingen

De VLHORA doet het voorstel om het inlooptraject bindend te maken na de instaptoets. Er zijn nu remediëringsplatformen en opvolgingsinstrumenten, maar het zou voor alle studenten een meerwaarde zijn als er een verplicht en bindend traject is, waar volgens de spreker ook studiepunten aan gekoppeld kunnen worden. Het inlooptraject veronderstelt dat de student niet de volle 60 studiepunten uit het modeltraject opneemt waardoor er ruimte ontstaat voor maatwerk. Dat betekent dat sterkere studenten, die dit traject niet moeten volgen, een andere voortgang zouden kunnen hebben in de eerste fase van de lerarenopleiding.

Dat vraagt wel om een flexibele inrichting van het onderwijs en een adequate financiering, maakt Marc Vandewalle duidelijk.

De VLHORA gelooft niet in de instapproef als selectie-instrument en ook niet als voorspeller, maar wel als feedback- en remediëringsinstrument.

7. Veralgemenen?

Eric Vermeylen schetst dat de modernisering van het secundair onderwijs, met doorstroom- versus arbeidsmarktgerichte opleidingen, ook een andere oriëntering van de studenten naar het hoger onderwijs zal betekenen. De huidige minister van Onderwijs wil centrale examens in het secundair onderwijs, die heel wat informatie zullen genereren over startcompetenties van studenten.

De malaise is de kwaliteitsachteruitgang in het secundair onderwijs, maar er werden en worden initiatieven genomen om de kwaliteit te verbeteren. Vanuit die bekommernis mag niet halsoverkop tijdens de lopende legislatuur een veralgemening van instaptoetsen ingevoerd worden, meent de spreker.

Voor de VLHORA is de instaptoets voor de lerarenopleiding geen selectietoets, maar geeft die informatie voor remediëring via inlooptrajecten. De VLHORA is akkoord om het remediëringstraject bindend te maken. Maar er loopt nog kwalitatief verdiepend onderzoek om de ervaringen van de opleidingen inzake remediëring samen te brengen en na te gaan wat het best werkt.

Een verplichting nu veralgemenen voor alle professionele bacheloropleidingen zal bovendien de onderscheidende positieve keuze van de studiekiezer voor een lerarenopleiding aan de hogescholen doen verdwijnen, stelt Eric Vermeylen.

VI. Uiteenzetting door VVS

1. Focus op studievoortgang

Dylan Couck richt zijn blik op de passage in het regeerakkoord over de veralgemening van de niet-bindende toelatingsproeven.

VVS beseft dat de studievoortgang van studenten een groot dossier is voor het hoger onderwijs, maar er zijn nog veel vragen en het ontbreekt vaak aan data om die vragen te beantwoorden. Dat bemoeilijkt het maken van beleidskeuzes.

De spreker behoedt zich ervoor om te vertrekken van anekdotiek om het beleid te bepalen, maar soms is er niets meer dan anekdotiek om keuzes te maken. Veel vraagstukken worden anders beantwoord door verschillende studenten, afhankelijk van de opleiding of de instelling. Dat maakt het moeilijk om algemene keuzes te maken voor het volledige hoger onderwijs.

De aandacht voor studievoortgang is positief. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen enerzijds de student – die het eigen leerproces in handen heeft en ervoor moet zorgen dat hij het diploma kan behalen – en anderzijds het kader dat wordt uitgezet door het beleid en de hogeronderwijsinstellingen en waarvan de student afhankelijk is. Enkel focussen op de student zal het probleem niet oplossen, stelt Dylan Couck.

Niet-bindende toelatingsproeven zijn een handig instrument om de studie-efficiëntie te verhogen, maar dat mag niet het enige en alleszins niet het eerste doel zijn van de toetsen. Ook al komen de toetsen op het einde van het studiekeuzeproces, ze kunnen een bevestiging zijn of de student doen reflecteren over de keuze en dienen dus zeker nog als oriënteringsinstrument.

Voor een beginnende student is het niet evident om een keuze te maken, merkt de spreker op. Het aanbod opleidingen in het hoger onderwijs is bijzonder ruim, wat een van de factoren is die kiezen bemoeilijkt.

Ook de secundaire scholen hebben een rol. Enerzijds door het studieadvies op basis van de behaalde resultaten, maar ook de keuzes van medestudenten en het advies van individuele leerkrachten spelen mee.

Maar ook ouders spelen een belangrijke rol, benadrukt Dylan Couck. Dat wordt volgens hem onderschat. Als het gaat over de studiekeuze van studenten komen ouders heel weinig aan bod. Veel ouders weten niet hoe het hoger onderwijs werkt en kunnen hun kinderen niet bijstaan bij het maken van keuzes. Andere ouders

zetten hun kinderen aan om zo hoog mogelijk te mikken en eerst aan de universiteit te beginnen. Sommige van deze studenten slagen daar ook, maar doen daarna nog een opleiding die hen wel ligt. Er zijn ook ouders die kinderen aanmoedigen om te kiezen voor een kortlopende opleiding, want dan stromen ze sneller door naar de arbeidsmarkt, is de instelling dikwijls dichterbij en is het financieel haalbaarder. Het is niet gemakkelijk om dat uit het studiekeuzeproces te weren, maar het is belangrijk om zich bewust te zijn van deze sturende factor.

De secundaire scholen zouden ouders en leerlingen beter kunnen informeren. In het hoger onderwijs stelt men bijvoorbeeld vast dat veel leerlingen gemotiveerd zijn voor een bepaalde opleiding, maar de vooropleiding maakt dikwijls duidelijk dat het niet haalbaar zal zijn om het diploma te halen. Dan blijkt dat de student nog met niemand van de secundaire school had gesproken om andere opties aan te wijzen. Daar is echt aandacht voor nodig, stelt de spreker, want als die problemen blijven, zullen de uitdagingen niet aangepakt kunnen worden.

In het discours over studievoortgang wordt in grote mate gefocust op de student en zijn keuzes, maar er is weinig aandacht voor de elementen daarrond. Er wordt vaak gekeken naar studenten die het niet goed doen, om hen in het begin een andere keuze te laten maken of om op tijd in te grijpen in de studievoortgang, maar zonder de andere elementen in ogenschouw te nemen.

De eenvoudigste manier om de studievoortgang te vergroten, zou zijn om enkel de studenten te laten starten die met zekerheid het diploma zullen halen, merkt de spreker op, maar dat is niet de gewenste weg. Voor Vlaanderen als kenniseconomie zijn het hoger onderwijs en een grote gekwalificeerde uitstroom belangrijk.

Dylan Couck verwijst naar een advies uit 1835 om te duiden dat studievoortgang op zich geen nieuwe uitdaging is. Toen werd vastgesteld dat de studievoortgang van studenten achteruitging. De studenten deden langer over hun studies, de leerwegen waren te flexibel, dus er moest worden ingegrepen. De voorstellen van de hogeronderwijsinstellingen en de overheid op dat moment wilden inzetten op evaluatie om studenten te activeren. Het activerend onderwijs dat men nu kent, is gelijklopend. Inzetten op overleg tussen lesgevers en zorgen voor een logische opbouw binnen opleidingen gebeurt nog steeds, maar de opleidingen zijn vaak een miskende schakel in het hele hoger onderwijs. Er wordt vaak gekeken naar de student en het instellingsbestuur, maar de opleidingen zijn volgens Dylan Couck de onderbelichte schakel die de tools heeft om verandering teweeg te brengen. Een derde aanbeveling uit 1835 was om in te zetten op persoonlijke begeleiding van studenten, zowel inhoudelijk als op het vlak van studeren. De instroom is sterk toegenomen en veel diverser, maar veel aanbevelingen zijn volgens de spreker nog steeds relevant.

Persoonlijke begeleiding is omwille van de massificatie al lang niet meer evident. Veel studenten zullen amper met iemand van de universiteit of hogeschool gesproken hebben als ze afstuderen. Veel studenten hebben ook niet meer nodig dan aanwezig zijn in de les, maar veel studenten die wel ondersteuning kunnen gebruiken, kunnen die niet vinden of kunnen er niet terecht, ook omdat de middelen beperkt zijn.

De kwaliteit van het hoger onderwijs is hoog, maar er is druk en er moet steeds gezocht worden naar creatieve manieren om de dienstverlening voor studenten zo kwaliteitsvol mogelijk te houden. Maar er zijn grenzen aan wat mensen kunnen, stipt Dylan Couck aan.

In de vorige legislatuur werden besparingen doorgevoerd en die zijn er deze legislatuur opnieuw door de mindering van de groeipaden. Een groeiende studentenpopulatie zonder dat de middelen volgen, is geen houdbaar scenario.

In deze legislatuur zal de studentenpopulatie twee keer met 2 procent stijgen zonder een evenredige stijging van de middelen. Zowel de vorige als deze legislatuur gaat dat bij benadering over 5000 studenten, dus voor 10.000 studenten zijn de middelen niet gevolgd.

Er kunnen efficiëntieoefeningen gebeuren in het hoger onderwijs, maar die kunnen niet de bijkomende instroom van studenten opvangen. Dat betekent dat ook de dienstverlening voor de studenten afneemt.

2. Aanbevelingen

VVS vraagt om niet alleen te focussen op de student, maar op het hele kader. De niet-bindende toelatingsproeven staan niet op zich en passen in het hele traject van het maken van een studiekeuze en het hogeronderwijsbeleid. Er gebeurt veel, maar de afstemming ontbreekt soms.

De vraag rijst daarnaast in welke mate het beleid zich kan blijven richten op het sturen van studenten naar het hoger onderwijs zoals het nu bestaat, of dat de verwachtingen van de studenten en de maatschappij veranderd zijn en het hoger onderwijs ook in die richting aangepast moet worden. Er zijn steeds meer studenten die werken en studeren combineren, er was de massificatie, er is een grotere instroom van studenten met andere thuissituaties, wat de combinatie van studeren en leven niet eenvoudig maakt enzovoort.

Een bachelor- of masterjaar bestaat uit 60 studiepunten. Een studiepunt staat voor 25 tot 30 uur werk. Veel opleidingen gaan uit van het maximale, dus 30 werkuren per studiepunt. Rekening houdend met examen- en blokweken, wordt van een student een inspanning gevraagd van gemiddeld 45 uur per week.

Het uitrollen van niet-bindende toelatingsproeven en inzetten op remediëring doet de vraag rijzen waar de remediëring zal gebeuren. Zal dat naast het reguliere studietraject gebeuren? Dat betekent een verzwaring van het traject van een student. De studenten die niet over de begincompetenties beschikken om de opleiding aan te vatten, hebben remediëring nodig. Dan is het een prikkelende piste om te kijken naar een extra jaar na het secundair onderwijs, zoals in het regeerakkoord staat, om bepaalde competenties bij te werken. Daar zitten volgens de spreker heel wat mogelijkheden in, maar er zijn ook vragen. In een extra jaar om ontbrekende competenties bij te scholen, kan specifiek worden ingezet op bepaalde vakken. Maar het is voor studenten wel een extra jaar studeren en een extra jaar kosten.

Dylan Couck vraagt voldoende middelen in het onderwijs om effectief te kunnen inzetten op remediëring. Studietrajectbegeleiders doen veel werk, maar zij kunnen niet alles. Zeker als de toelatingsproeven worden uitgebreid volstaat dat niet.

De werkdruk in het hoger onderwijs is bijzonder hoog, stipt de spreker aan. Er zijn grenzen aan wat een persoon kan doen en wat uiteindelijk aan de studenten aangeboden kan worden.

Dylan Couck vraagt om in het beleid niet uit te gaan van anekdotiek, zeker niet als voldoende data beschikbaar zijn. Over studievoortgang zijn veel data beschikbaar. Een belangrijke vaststelling daarbij is dat de verhalen die leven niet overeenstemmen met de cijfers. De cijfers zijn positiever dan het beeld over studievoortgang. Er moet dus ingezet worden op dataverzameling om beleid te voeren. Goed beleid is pas mogelijk als duidelijk is hoe studenten het doen, wat hen drijft bij het maken van keuzes en studeren. Zonder die data wordt het moeilijk om uitdagingen als de studievoortgang aan te pakken.

Er mag echter niet vergeten worden dat de 250.000 studenten 250.000 jonge mensen zijn aan de start van hun leven. Zij moeten heel veel belangrijke keuzes maken op jonge leeftijd en verdienen dan ook alle kansen om eens een fout te maken en opnieuw te beginnen. Dylan Couck roept dan ook op om niet te streng te zijn in het oordeel als het eens misloopt. Zij zijn de toekomst van Vlaanderen, zullen bijdragen aan de kenniseconomie en zijn dus enorm belangrijk. Er is geen overmatig grote uitstroom uit het hoger onderwijs. Er moet dan ook niet geprobeerd worden om minder studenten naar het hoger onderwijs te krijgen of een grotere uitval tijdens het traject te creëren.

Er zijn nu twee opeenvolgende regeerakkoorden die spreken over het veralgemenen van de toetsen. Op het einde van de vorige legislatuur was er voor minder dan 5 procent van de bacheloropleidingen een toelatingsproef. Het is volgens de spreker niet realistisch om de komende tien jaar een veralgemening in te voeren. Het is verstandiger om te vertrekken van haalbare doelen en specifiek te kijken voor welke opleidingen een proef mogelijk is en wat dan nodig is. In dat scenario zal VVS een veel grotere partner zijn dan wanneer gestreefd wordt naar een veralgemening die niet realistisch is en waarbij er nog te veel vragen zijn.

De ontwikkeling van toetsen kost geld, zeker als ze gevalideerd moeten worden en dat is echt wel cruciaal.

Het is volgens de spreker goed dat onderzoek gebeurt naar de impact van de proeven op diversiteit. Er wordt rekening gehouden met bepaalde kenmerken die onder SES vallen, maar naar andere wordt nog niet gekeken. Hij beseft dat niet alles ineens kan gebeuren, maar de aandacht voor validering mag niet verslappen, net omdat vermeden moet worden dat bepaalde studenten die wel de competenties in zich hebben, nadeel zouden ondervinden van de manier waarop de test is opgesteld.

VVS gelooft dat de niet-bindende toelatingsproeven een meerwaarde kunnen betekenen voor studiekiezers, maar wel vertrekkend van de gegeven aanbevelingen.

VII. Bespreking

1. Tussenkomsten van de leden

1.1. Koen Daniëls

Koen Daniëls merkt dat de toets gezien wordt als een manier om de student aan te zetten tot nadenken en tot remediëring, om hem wakker te schudden en uitleg te kunnen geven. Hij heeft de indruk dat Luc De Schepper als enige helemaal tegen is. De vals negatieve en vals positieve uitslagen moeten tot een minimum beperkt worden, maar zijn nooit helemaal te vermijden. Het is zaak ze goed te duiden. Hoe ervoor te zorgen dat de 13 procent die het uiteindelijk toch nog haalt, niet uit de boot valt? Hoe studenten en hun ouders duidelijk maken dat ze bij vals negatieve uitkomst toch nog kans maken?

Behalve VVS heeft niemand de samenwerking met het secundair onderwijs ten berde gebracht. Moet het secundair onderwijs niet op de hoogte gebracht worden als hun leerlingen van een bepaalde afstudeerrichting niet over de noodzakelijke startcompetenties beschikken?

De volgende kwestie is wanneer de remediëring moet gebeuren. Wordt het zevende naamloos leerjaar niet beter ondergebracht in het secundair onderwijs? Terloops wijst hij er nog dat die ongelukkige naam dringend moet worden veranderd. Als een hogeronderwijsinstelling bijkomende eisen stelt, in het belang van de

oriëntering en remediëring, bijvoorbeeld een zomercursus, bestaat de mogelijkheid dat ze minder studenten aantrekt dan instellingen die geen eisen stellen, met bijhorende implicaties op de financiering. Misschien is de reden waarom sommige sprekers tegen toetsen zijn wel financieel van aard. Wat denken de sprekers daarover?

Ouders en docenten worden vandaag niet gehoord. Hoe ervoor zorgen dat de docenten niet de dupe worden van het gebrek aan startcompetenties? Zijn alle tekorten überhaupt remedieerbaar? En zo neen, moet dat dan niet aan de student in kwestie gemeld worden? Niemand pleit voor de dichotomie niet-geslaagd-niet starten versus geslaagd-starten. Volgens het regeerakkoord wordt er bij de beslissing om iemand een opleiding te laten aanvatten rekening gehouden met de resultaten van het secundair onderwijs, het advies van de klassenraad, de uitkomst van allerlei testen, van de exploratietool Columbus, van oriënteringsproeven, van niet-bindende toelatingsproeven, van ijkingstoetsen en van instapproeven. Terzijde zegt hij dat de terminologie wat duidelijker moet. Hij suggereert om met studenten die van alle instanties negatieve adviezen krijgen maar erg gemotiveerd zijn en toch de opleiding starten, bij minder goede resultaten in een eerste examenperiode te praten over remediëring of heroriëntering. Of als de student toch in de groep van de valsnegatieven zit en goede resultaten neerzet, hem even een schouderklopje te geven. Zo kan de voorspelbaarheid van het geheel verbeterd worden.

Het lid informeert voorts wat de verschillende sprekers bedoelen met een gecoördineerde aanpak. Slaat die dan op het volledige hoger onderwijs, hogescholen en universiteiten? Hij hoort wat tegenstrijdigheden over SIMON. Op zich lijkt het hem een interessant instrument. Hij suggereert dat Wouter Duyck en Luc De Schepper hun bevindingen eens samenleggen.

Hij informeert voorts naar suggesties voor de eindtermen van de tweede en de derde graad. Is er voldoende afstemming? Zijn er data over de slaagkansen in hogere opleidingen per studierichting secundair onderwijs? Is het wenselijk om daar iets mee te doen?

Is het zinvol om de studievoortgang te bekijken per opleiding of per opleidingencluster? Klopt het dat Columbus studenten die eigenlijk niet goed weten wat ze willen naar algemenere opleidingen zoals Politieke en Sociale Wetenschappen en Communicatiewetenschappen leidt? Is het niet mogelijk om een tweetrapstest te maken: eerst generiek, over competenties als bijvoorbeeld taalvaardigheid en dan meer opleidingsgericht. Tot slot wijst hij op het belang van deze denkoefening voor zowel studenten, docenten, de instelling hoger onderwijs als de belastingbetaler. Doel is niet studenten uit te sluiten, maar gericht te begeleiden.

1.2. Kristof Slagmulder

Kristof Slagmulder vraagt aan Wouter Duyck of Columbus, dat blijkbaar de slaagkansen realistisch inschat, meer gepromoot of structureel ingebed moet worden. Of wordt het beter verplicht op het einde van het secundair onderwijs? De professor kaart de gevolgen op de slaagkansen en de kwaliteit van het universitaire onderwijs aan van de te verregaande flexibilisering. Houdt hij hiermee een pleidooi voor strengere studievoortgangsmaatregelen? Minister Ben Weyts wil graag een knip tussen bachelor en master. Hoe denkt Wouter Duyck daarover? De KU Leuven wil een mijlpaal invoeren waarbij een student voor alle eerstejaarsvakken geslaagd moet zijn vooraleer aan het derde bachelorjaar te mogen beginnen, met vier in plaats van zes examenkansen. Is dat een goede maatregel? Is het systeem van toleranties te flexibel en is een systeem van deliberaties beter? Is het strenger monitoren van de doorstroom beter dan ijkings- of toelatingsproeven? Of zijn beiden nodig? Zo kunnen valspositieven immers gemakkelijk opgespoord worden.

Van Lot Fonteyne wil hij graag vernemen of de ijkingstoetsen voor burgerlijk ingenieur dezelfde resultaten zouden opleveren als het toelatingsproeven zouden zijn. Volgens het rapport van de VLIR zijn ze een goede voorspeller van het studiesucces van zowat drie kwart van de goede presteerders, zowel in het eerste jaar als voor het behalen van het diploma, maar toch slaagt nog ongeveer een derde van de zwakke presteerders op korte en een ander derde op langere termijn.

Aan Luc De Schepper vraagt hij hoe hij het validatiekader concreet ziet en wie het moet opstellen. Is dat een zaak van specialisten, namelijk mensen uit de desbetreffende opleidingen?

1.3. Jan Laeremans

Jan Laeremans mist een overzicht van het aantal geteste studenten en van de testen in de verschillende richtingen. Hij informeert of het advies van de klassenraad zesde secundair steeds aan de hogeronderwijsinstelling bezorgd wordt en of daar rekening mee wordt gehouden. Voorts vraagt hij of elke secundaire school die adviezen met evenveel zorg opstelt. Is het geen goed idee ze te standaardiseren, onder meer met de motivering van de beslissing? Dat maakt het gemakkelijker de zaak met de student te bespreken en gericht te oriënteren. Voorts wil hij weten waarom bij de instaptoets voor de lerarenopleiding bij Frans zowel luisteren als lezen getest wordt, maar bij Nederlands enkel schriftelijke vaardigheden. Een spraakgebrek, dialectisch taalgebruik, monotoon of onduidelijk spreken zijn immers niet gemakkelijk te veranderen en worden uiteindelijk wel beoordeeld, dus worden ze best van bij het begin van de opleiding aangepakt.

Hij heeft vragen bij de relevantie van de indruksvaliditeit. Hoe wordt daarmee rekening gehouden? Wordt dat met de student besproken?

1.4. Brecht Warnez

Voor *Brecht Warnez* maken de meningsverschillen het belang van een op de wetenschap gebaseerd beleid duidelijk. Het parlement moet gaan voor evidencebased beleid. De ijkingstoetsen kunnen een gamechanger voor het studiekeuzeproces zijn. Ook voor hem zijn ze echter slechts één aspect van een coherent en gecoördineerd proces.

Verschillende sprekers pleiten voor een duidelijke doelstelling van ijkingstoetsen. Voor de spreker is de correlatie tussen de uitkomst van de test en het puntenresultaat in het eerste jaar minder belangrijk dan bepalen of de student voldoende slaagkansen heeft. Dat is niet alleen relevant voor de student en zijn ouders maar ook voor de docent zodat hij zijn toch al beperkte tijd niet in studenten stopt met weinig slaagkansen. Het is belangrijk te vermijden dat studenten een negatief advies krijgen als ze toch kunnen slagen, maar een zekere selectie is nodig.

Het percentage valsnegatieven van de ijkingstoets voor burgerlijk ingenieur is 30 procent, terwijl dat als een zeer goede test beschouwd wordt. SIMON zou beter zijn, maar wat is daar de zekerheid dat wie slecht scoort niet slaagt? Kan die test de studieduur bepalen waarbinnen een student waarschijnlijk zal slagen?

'Gewoon doen' is een slogan die niet voor ijkingstoetsen kan worden toegepast. Een longitudinale opvolging is dus nodig. Op welke termijn zijn algemene en valide testen haalbaar? Hij steunt het idee van Lot Fonteyne voor een steunpunt dat wetenschappelijk gefundeerde adviezen kan geven over studiekeuzeprocessen bij oriëntering en heroriëntering zodat de studie-efficiëntie op een gecoördineerde manier wordt aangepakt. Studenten krijgen heel veel adviezen, het is goed die te bundelen bijvoorbeeld in een digitale portfolio, waaraan een vorm van begeleiding gekoppeld is.

1.5. Loes Vandromme

Loes Vandromme heeft vooral geleerd dat de toegangscontrole tot het hoger onderwijs een en-en-verhaal is: slaagkansen maximaliseren en valsnegatieven beperken. Niets is nefaster dan de kansen van een persoon beperken. Ze zal de minister voorstellen om niet alleen een onderwijsambassadeur maar ook een student aan het woord te laten om het onderwijs in een positief daglicht te plaatsen.

Ze heeft geleerd dat ook studiekiezers met duidelijke tekortkomingen in hun startcompetenties met ambitie moeten worden benaderd. Het is niet gemakkelijk om de startcompetenties te bepalen. Er is een grote diversiteit in de instaptoetsen voor lerarenopleidingen. Het is zaak te optimaliseren wat er bestaat. Dat tekorten niet alleen geremedieerd kunnen worden maar dat ook differentiatie in de opleiding mogelijk is, is voor de spreker een inspirerend inzicht. Bij haar bezoeken aan lerarenopleidingen hoort ze geregeld dat er professionalisering nodig is, niet alleen in de opleiding maar ook in het traject nadien. Pedro De Bruyckere stelt dat gezien de onvoorspelbaarheid van de wereld het onmogelijk is studenten voor te bereiden op alles. Dat maakt het bijzonder moeilijk de startcompetenties te bepalen. Hoe kan de instaptoets afgestemd zijn op de veranderende maatschappij? Weinig leerkrachten lager onderwijs moeten Frans geven, is het grote belang dat daaraan gehecht wordt in de instaptoets dan wel in proportie?

Voorts vraagt het lid tips hoe leerkrachten tot levenslang leren aan te zetten. Het aantal inschrijvingen in de lerarenopleiding stijgt. Een goede zaak, maar ze is benieuwd naar de motivatie van de studenten. Is jobzekerheid hun eerste zorg? En heeft dat effect op de slaagkansen? Ze wil ook weten of er cijfers zijn over de regionale verschillen in resultaten op de instap- en andere toetsen. Wat is de impact van de indrukvaliditeit op de participatiegraad aan het hoger onderwijs? Ze hoort signalen dat mensen uit de Westhoek sneller dan anderen bij een negatieve toets denken dat ze geen kans maken. Ze informeert of de instaptoetsen ook afgestemd zijn op mensen die op latere leeftijd kiezen voor het lerarenberoep, bijvoorbeeld via een VDAB-traject. Misschien moet een op te richten steunpunt ruimer werken dan enkel het hoger onderwijs, maar ook de zijinstroom onder ogen nemen.

1.6. Stijn Bex

Stijn Bex pleit voor correcte termen. Hoewel in de titel van de hoorzitting en in het regeerakkoord de term toelatingsproeven gebruikt wordt, gaat het daar vandaag amper over. In tegenstelling tot Koen Daniëls ziet hij geen meningsverschil tussen de wetenschappers. De bedenkingen van Luc De Schepper bij de validiteit van de proeven en de risico's die daaraan vasthangen, zijn door andere sprekers niet weerlegd. Het regeerakkoord legt sterk de nadruk op studie-efficiëntie, maar ook de flexibilisering, een goede begeleiding en de hervorming van het hoger onderwijs hebben daar een impact op. Deze testen zijn dus niet de enige factor. Studie-efficiëntie zal trouwens nooit 100 procent zijn, in geen enkel systeem, meent de spreker.

De testen moeten zorgen voor een betere oriëntering, maar het is ook zaak de toegang tot het hoger onderwijs diverser te maken. De studentenpopulatie weerspiegelt de samenstelling van de maatschappij niet: niet qua regionale, socio-economische, etnisch-culturele noch taalachtergrond. IJkingstoetsen moeten echter bijdragen aan een oplossing en het onderscheid zeker niet nog groter maken.

Hij vraagt of er een land is waar algemene ijkingstoetsen succesvol afgenomen worden. Hoe komt het dat de sterke validiteit van de ingenieursijkingstoetsen niet zo maar kan worden doorgetrokken naar andere testen? Er worden steeds meer ijkingstoetsen verplicht. Zijn die voldoende gevalideerd? Ook hij is er voorstander

van dat de overheid het wetenschappelijke denkwerk over die testen steunt. Vandaag is echter gebleken dat ook de politieke keuzes een invloed hebben op de testwijze. Hij ziet dus wel iets in een decretaal validatiekader.

1.7. Hannelore Goeman

Hannelore Goeman verwijst naar het regeerakkoord waarin niet-bindende toelatingsproeven in het vooruitzicht gesteld worden, eigenlijk een contradictio in terminis. Sp.a vreest dat de minister eigenlijk naar bindende proeven wil, een zoveelste symbooloplossing in de oplaaiende discussie over de doorgeslagen flexibilisering. De Vlor stelt trouwens dat de cijfers dat beeld niet bevestigen. Algemene toelatingsproeven staan in contrast met de vrije onderwijskeuze. Sp.a vindt het voorts cruciaal dat het hoger onderwijs zo democratisch mogelijk is, ook in het belang van de economie trouwens. De kenniseconomie zal immers alle talent nodig hebben.

Voor sp.a is het zaak studenten zo goed mogelijk te begeleiden bij hun studiekeuze zodat ze een studie aanvatten die bij hen past en waar hun slaagkansen zo groot mogelijk zijn. Een ijkingstoets kan helpen bij de keuze, maar geeft een student ook een beeld van waar hij staat, met het oog op remediëring. Ze gaat er echter vanuit dat studenten die afstuderen in een doorstroomrichting serieuze slaagkansen hebben in het hoger onderwijs. Studiekeuze is een deel van een langer traject met een goede studieoriëntatie in het secundair onderwijs en waarin gestandaardiseerde testen zeker een rol kunnen spelen. Een ijkingstoets is dan eerder een sluitstuk om na te gaan of een richting past bij de student. Studenten zullen dan misschien meer dan één ijkingstoets doen. Hoe is dat te organiseren?

Het lid onthoudt dat het moeilijk is slaagkansen te voorspellen met ijkingstoetsen. Ook als de criteria en de selectiegrenzen aangepast worden, zullen er significante aantallen vals positieve als vals negatieve uitslagen zijn. Daarbij komt nog de bias voor gender en socio-economische achtergrond. Ook de psychologische effecten van slechte resultaten mogen niet worden onderschat: ontrading, demotivering.

Van de studenten die zich niet inschrijven na een slechte gevalideerde proef, is het percentage bij vrouwen groter dan bij mannen, zo blijkt uit de ingenieursstudies. Sp.a is zeer beducht dat studenten die het potentieel hebben om af te studeren door de proef afhaken, een drama voor de jongeren én voor de maatschappij. IJkingstoetsen zijn dus geen goed selectiemechanisme, maar wel een goed instrument om te weten waar de student staat en wat zijn werkpunten zijn met het oog op remediëring of eventueel heroriëntering. Wordt dat besproken met de studenten die de proef hebben afgelegd? Heeft de spreker het juist begrepen dat, gezien de foutmarge, het volgens Luc De Schepper zelfs geen goed instrument is om te bepalen waar studenten toe in staat zijn? Wat als de ijkingstoetsen zelfs niet bruikbaar zijn voor een remediëringstraject? Voorts is de kwestie welke remediëring er komt. Is die verplicht? Gaat het om een zomercursus, extra monitoraten, een traject op maat? Zijn daar ervaringen mee? En wie gaat dat betalen? Zijn gevalideerde ijkingstoetsen voor alle richtingen überhaupt mogelijk? Zijn daar voorbeelden van in het buitenland?

2. Antwoorden van de sprekers

Wouter Duyck vindt dat Columbus best verplicht wordt. De participatie eraan is redelijk goed, zowel van scholen als leerlingen, wat de vraag naar dergelijke informatie bewijst. Leerlingen moeten daarenboven een ernstige inspanning leveren voor tot nog toe partiële resultaten. Als het onderwijs open en goedkoop blijft, is een verplichting misschien gerechtvaardigd, hoewel dat juridisch, gezien het grondwettelijke recht op onderwijs, niet evident is.

Waar de spreker vroeger een voorstander was van de flexibilisering – een jaar overdoen voor één vak is absurd –, kan hij niet anders dan vaststellen dat de studieduur erdoor toegenomen is. Dat die trend soms wat overdreven wordt, klopt volgens hem. Anderzijds gaat het om een grote groep, dus veranderingen manifesteren zich subtiel. Uit OESO-vergelijkingen blijkt dat het aantal studenten dat de studie afmaakt binnen de voorziene studieduur eerder laag is. De flexibilisering heeft dat probleem erger gemaakt. Hij is dus voorstander van enige verstrenging.

Dat 70 procent van de studenten bijklust, niet uit noodzaak om studies te betalen maar voor andere uitgaven, maakt duidelijk dat er enige vrijblijvendheid is. Een onderwijssysteem dat én goedkoop, én volledig open én flexibel is, is uiteraard minder dwingend. Op zich kan dat een politieke keuze zijn. De spreker is grote voorstander van de vrije studiekeuze, maar dan moet de financiering afgestemd zijn op het grotere aantal studenten dat langer studeert. Als opleidingsvoorzitter van de opleiding Psychologie, verwelkomt hij dinsdag bijvoorbeeld meer dan 1100 studenten. Het hoger onderwijs is in staat studenten te adviseren en te remedieren, maar als de toegang zo open is, moet het systeem daarop voorzien en ervoor gefinancierd zijn. Aangezien hij dat niet onmiddellijk ziet gebeuren, is hij voor een inperking van de flexibilisering. Wouter Duyck voelt wel wat voor een fair getrapt systeem zoals Koen Daniëls oppert met een toets en een kans, waarbij na slechte studieresultaten toch sturender opgetreden wordt.

In Nederland gebeurt het dat studenten een bachelordiploma krijgen, maar geen masteropleiding mogen aanvatten. Hij is geen voorstander van dergelijke harde knip tussen bachelor- en masteropleidingen. Ingrijpen, gebeurt best eerder in het studietraject. Het zijn immers voorspelbare lacunes in basisvaardigheden voor hoger onderwijs. Als studenten de regel van drie niet beheersen na zes jaar secundair onderwijs – wat jammer genoeg voorkomt –, is het moeilijk om aan hen een universitaire cursus psychologie en statistiek te doceren.

Een simpele wiskundetest blijkt de slaagkansen in de opleiding Psychologie goed te voorspellen. Dat is een statistisch feit dat de opleiding gebruikt voor de berekening van de slaagkansen. Kandidaat-studenten in de Psychologie zouden het echter terecht vreemd vinden als een bindende ingangsproef enkel uit wiskundevragen zou bestaan. De indruksvaliditeit of face validity speelt dus wel degelijk. Het is de reden waarom ook aspecten met een kleinere predictiviteit gemeten worden maar die voor leerlingen in hun studiekeuzeproces belangrijk zijn.

Omdat de opleiding Psychologie als eerste kreunde onder de massificatie van het onderwijs, is bij duizenden startende studenten al vanaf 2011 de SIMON-test afgenomen. De resultaten werden niet meegedeeld aan de studenten. Na enkele jaren werd per groep die een bepaalde score op de SIMON-test haalde, nagegaan hoeveel studenten er geslaagd waren. Vanaf 2014 kreeg de groep waarvan er slechts 5 procent slaagt, een negatief studieadvies. Net als bij de lerarenopleiding had dat advies een effect. Het slaagpercentage van wie een negatief studieadvies kreeg, is gestegen.

Kortom, de opleiding Psychologie heeft een stevige empirische basis voor studieadviestesten. Het is een zoektocht naar een evenwicht: als de test zo georganiseerd is dat er maximaal 5 procent een onterecht negatief advies krijgt, worden minder gebuisde studenten geïdentificeerd dan als de marge van 5 procent iets verhoogd wordt. Van de verhouding tussen beide kunnen 'plots' gemaakt worden. Voor alle opleidingen van de UGent associatie zijn er dergelijke 'plots'. De spreker zal die aan de commissieleden toesturen. Zo kunnen zij gefundeerd beslissen.

Het SIMON-project is gestart met de testresultaten te vergelijken met de studiecijfers na één jaar. Nieuwe onderzoeken zullen nu de koppeling maken met de kans op het halen van een diploma. SIMON is samen met de ijkingstoetsen van de

ingenieurs het enige project dat voldoende lang loopt om dergelijke prospecties te maken. Het is de bedoeling om dat vanaf dit jaar ook te doen met Columbusresultaten.

Er zijn momenteel geen regionale analyses over de manier waarop studenten omgaan met de studie-informatie, maar dat is wel een goede suggestie. Regionale spreiding is één aspect van de diversiteit die het hoger onderwijs na aan het hart ligt. Het Vlaamse onderwijssysteem heeft altijd goed gescoord op het vlak van sociale mobiliteit. Er is geen enkel ander land buiten Finland waar meer kinderen een hoger diploma haalden dan hun ouders dan in Vlaanderen. Die democratiseringsbeweging verloopt echter voor de kwetsbare kinderen van vandaag moeilijker dan in de jaren vijftig en zestig. SIMON-adviezen blijken echter slechts in zeer beperkte mate beïnvloed te worden door sociaaleconomische status, veel minder dan schoolresultaten en adviezen van klassenraden. Klassenraden leveren dus geen perfect objectief advies. Advies gebaseerd op objectieve parameters, is over het algemeen sociaal fairder.

De suggestie om de studiekeuze te koppelen aan gegevens van de VDAB, onder meer over de arbeidsmarkt, vindt hij zeer goed. Als lid van het maatschappelijk relancecomité heeft hij een leerportefeuille gesuggereerd, zowel voor studenten als voor wie werkt/gewerkt heeft. Dergelijke studenten blijven zeker in het hoger onderwijs schaars. Hij deelt de oproep voor een soort steunpunt voor zowel arbeidsmarkt als onderwijs. De zijinstromers in het onderwijs bewijzen dat de toegang tot het hoger onderwijs niet louter mag verengd worden tot achttienjarige schoolverlaters. Voor beide groepen spelen toetsen een belangrijke rol.

Luc De Schepper zegt dat UHasselt zeker niet tegen ijkingstoetsen is, maar enkel op een probleem wijst. Hij betwist de suggestie dat de universiteit niet meedoet om meer studenten en meer financiering te krijgen. De UHasselt doet mee aan alle ijkingstoetsen en heeft remediëringstrajecten.

Op de opmerking dat wetenschappers het niet met elkaar eens zijn, repliceert hij dat de UHasselt het volledig eens is met de IJkingscommissie, waar de universiteit trouwens deel van uitmaakt. Alleen vraagt hij dringend om daar de discussie te starten over het validatiekader en dus te bepalen wat de criteria zijn voor een gevalideerde toets. Dat was trouwens ook de conclusie van het bureau der rectoren bij de bespreking van het laatste VLIR-ijkingsrapport. Enkel de SIMON-proef van de UGent past voor de spreker niet in dat kader omdat het aantal valsnegatieven onrealistisch laag is. Aangezien de UHasselt niet over de ruwe data beschikt, kan zij die niet analyseren. De UHasselt is volop bezig, samen met de andere universiteiten, om alternatieven te onderzoeken. Er zijn opties die beter doen dan de correlatie van 0,5.

Wouter Duyck legt uit dat een correlatie een lineair verband is tussen een test- en een studiescore. Om een hoge correlatie van bijvoorbeeld 0,98 te halen, moet er een perfect verband over de hele distributie van de scores gehaald worden. Dat is net niet wat oriënteringsproeven als SIMON doen. Hun doel is een sterk verband tussen de test- en de studiescore aan de onderkant, maar niet aan de bovenkant van de curve. De toets volstaat niet om een student die 18/20 zal halen te onderscheiden van een die 15/20 zal halen. Het enige doel is te voorspellen of de student het diploma zal halen. De correlatie is dus geen goed evaluatie-instrument van de toets. SIMON haalt in geen geval een correlatie van 0,98, maar is wel voldoende sensitief aan de onderkant van de curve.

Luc De Schepper stelt voor dat door statistici te laten analyseren.

Lot Fonteyne nodigt Luc De Schepper daarvoor uit in de UGent. De ijkingstoetsen voor ingenieurs leverden in de periode 2013-2017 een percentage van vals-

negatieven op van 30 procent: mensen die niet geslaagd waren voor de ijkingstoets en toch het diploma haalden op een langere termijn. Of de resultaten hetzelfde zouden zijn voor een toelatingsproef, hangt af van enkele factoren, onder andere de mate waarin studenten zich voorbereiden. Het zou kunnen dat studenten zich beter voorbereiden op bindende proeven, waardoor er minder een negatief advies krijgen, én het rendement in de onderste groep daalt en er minder valsnegatieven zijn. Uit gebruikersonderzoek blijkt echter dat studenten zich de laatste jaren steeds beter voorbereiden op de ijkingstoetsen, zeker in de ingenieurswetenschappen. Bij de 30 procent valsnegatieven is trouwens uitgegaan van een selectiegrens van 10/20. Die selectiegrens is aanpasbaar. Ook de feedback speelt een rol.

Het Vlaamse hoger onderwijs is zeer specifiek, met onder meer de vrije toegang waar iedereen sterk aan hecht. Echt transponeerbare buitenlandse voorbeelden zijn er niet, wel een uitgebreide buitenlandse en binnenlandse literatuur over academisch succes, toepasbaar op het Vlaamse hoger onderwijs. Bij de constructie van testen wordt die literatuur bestudeerd en worden er elementen uit overgenomen, benadrukt de spreker. In SIMON zitten die variabelen waarvan uit de literatuur blijkt dat ze het meeste voorspellende waarde hebben voor academisch succes. Het is wel degelijk mogelijk om voor alle opleidingen testen te ontwikkelen, maar dat duurt bijzonder lang en de kwestie is wat er getoetst wordt. Er moeten dan immers niet langer generieke competenties voor hoger onderwijs, zoals in SIMON en Columbus, gemeten worden, maar ook specifieke competenties. Dat kost ook veel geld. Haar suggestie is te optimaliseren wat bestaat.

Lot Fonteyne is blij met de eensgezindheid over heel wat aspecten, onder meer de gecoördineerde aanpak. Volgens de spreker hoeft er voor de test geen onderscheid te zijn tussen universitair of professioneel hoger onderwijs. Het komt erop aan een gefundeerd studiekeuzeadvies te geven. Er wordt al samengewerkt met het secundair onderwijs onder meer voor het opstellen van de toets, maar een betere loopbaanbegeleiding in het secundair onderwijs is zeker mogelijk. De Vlor buigt zich daar al over. Een bundeling van de instrumenten kan dat versterken.

Een longitudinaal onderzoek vergt jaren. Toch acht de spreker gevalideerde toetsen binnen afzienbare termijn mogelijk. Zelfs als een instrument gevalideerd is, is het niet statisch. De wereld, het onderwijs en de wetenschappelijke inzichten veranderen immers. Voortdurende evaluatie en bijsturing zijn dus nodig. Ze is het ermee eens dat de terminologie universeel moet zijn, dat is één van de redenen waarom er een gecoördineerde aanpak nodig is. Voor het voortzetten van dat gecoördineerde traject in het hoger onderwijs zijn er al stappen ondernomen. Zo koppelt de UGent de resultaten van de SIMON-test, afgenomen bij het start van het academiejaar, aan de resultaten na het eerste semester en na de twee zittijden om de student te adviseren. De combinatie van de resultaten maken een stevig advies mogelijk aan een groep van studenten die moet worden wakker geschud. Vorig jaar gebeurde dat voor het eerst. Ze kan de parlementsleden cijfers over de evaluatie ervan bezorgen.

De spreker begrijpt dat de meeste aanwezigen vooral pleiten voor het minimaliseren van de valsnegatieven, eerder dan de valspositieven. De vrije studiekeuze en het bieden van kansen primeren ook voor haar. Een aspect van kansen bieden, is echter ontgoocheling vermijden. Gefundeerde adviezen op basis van objectieve toetsen dragen daaraan bij. Waar ook eensgezindheid over is, is het evidencebased karakter van de toetsen.

Advies geven, heeft een impact op het gedrag van de studentenpopulatie. Waar SIMON startte met een streefdoel van 5 procent valsnegatieven, is dat nu tussen 5 en 10 procent. Naarmate de toetsen gevalideerd en de feedback uitgebreid wordt, kan het advies beter worden, en bijvoorbeeld ook het slaagkanspercentage

met remediëring bepalen. Heel weinig studenten met een lage slaagkans in SIMON behalen het diploma, ongeveer hetzelfde percentage als het succes na één jaar. De slaagkansvoorspellingen kunnen echter ook nog geoptimaliseerd worden in het licht van het criterium van het halen van een diploma.

Over een harde knip of bindende voorwaarden doet Lot Fonteyne geen uitspraken, hoewel ze er wel een opinie over heeft. Er zijn cijfers die staven of dat zinvol is of niet. Ze vraagt politici zich daarop te baseren. Dit jaar hebben 5000 leerlingen deelgenomen aan ijkingstoetsen, vooral in STEM-domeinen. Aan Columbus namen 23.000 studiekiezers deel en aan SIMON jaarlijks 16.000. Daarenboven leggen alle generatiestudenten aan de UGent, de HOGENT en de Howest de SIMON-test af.

Onderbelicht is vandaag de feedback. Nochtans wordt die in testconstructies en validiteitsoordelen nogal eens over het hoofd gezien. Om die reden dringt ze erop aan de consequentiële validiteit, dus wat mensen doen met de testresultaten, mee in rekening te brengen. Ook hier duikt het probleem van het minimaliseren van valsnegatieven op, maar ook daarover merkt ze eensgezindheid. Voorts is de bezorgdheid voor ontrading of andere psychologische effecten terecht. Ook dat moet continu gemonitord worden. Dat gebeurt al bij SIMON en bij de ijkingstoetsen, door het gebruikersonderzoek. Het is zaak te weten hoe de feedback overkomt en hoe die te optimaliseren. Of er regionale verschillen zijn in de perceptie van feedback, is onontgonnen terrein. Wat zeker een rol speelt zijn persoonlijkheidskenmerken zoals faal- of testangst. Het zou goed zijn als daar rekening mee kan worden gehouden in een meer gedifferentieerde feedback. Ook dat is een werk van lange adem.

Loes Vandromme informeert of de nabijheid van een instelling voor hoger onderwijs een effect heeft op de interpretatie van de resultaten door de student.

Lot Fonteyne antwoordt dat het mogelijk is daar een correlatie tussen te onderzoeken.

Er bestaat al een zevende jaar secundair onderwijs. Als de leerlingen al de startcompetenties hebben maar de stap niet durven wagen, is dat tijdverlies. Ze vraagt daar behoedzaam mee om te springen. Feedback gaat hand in hand met remediering. Voor haar gebeurt de bijsturing best voor de student de opleiding aanvat. Dat gebeurt deels in het secundair onderwijs, maar er is geen een-op-eenverband tussen de studiekeuze en de vooropleiding in het secundair onderwijs, dus zijn vakantiecursussen ook een mogelijkheid. Niet alle tekorten of vaardigheden zijn echter remedieerbaar. Ze pleit ervoor om in te zetten op wie remedieerbaar is, en de anderen te leiden naar een opleiding die aansluit bij hun potentieel en interesses.

Mieke Adriaens wijst erop dat valide testen tijd, investering en inzet vergen. De Vlaamse Regering geeft daar projectsubsidies voor. In november 2019 vroeg de regering in ruil dat de Centrale IJkingstoetscommissie een tijdpad vastlegde wanneer de ijkingstoetsen konden worden omgezet in een verplichte toets. Waar de commissie het moeilijker mee had, was dat minister Ben Weyts haar oplegde dat de eerste verplichte ijkingstoets er moest zijn in 2020. Het vergt immers meer tijd en energie om een test valide te maken. De verplichte ijkingstest voor industrieel ingenieurs is door COVID-19 een jaar uitgesteld. De data die dit jaar verzameld zijn, zijn daarenboven niet representatief, grotendeels omdat de toetsen noodgedwongen online afgenomen werden. De studiekiezers hebben niet altijd de richtlijnen gevolgd en hulpmiddelen als boeken of andere personen gebruikt, stipt de spreker aan.

Tinne De Laet zegt dat de grafiek met de stromen ook aan de studiekiezers getoond wordt. Dat bewijst dat studiekiezers genuanceerd advies krijgen. Ook de band met

het secundair onderwijs wordt gelegd. Het advies van de klassenraad is belangrijk. Dat er niet gecoördineerd wordt, is een groot probleem. Het resultaat van de test wordt niet aan de opleidingsinstelling hoger onderwijs overgemaakt. Ze suggereert dat de student daar wel voor zou kunnen kiezen, om zijn begeleiding in het hoger onderwijs te verbeteren.

In de reviewcommissies wordt dus al samengewerkt met het secundair onderwijs, maar er gebeurt meer. Het hoger onderwijs wil een baken zijn voor het secundair onderwijs en haalt de banden aan. De vragen van de ijkingstoetsen staan ondertussen in de handboeken. Het hoger onderwijs organiseert bijscholingen voor leerkrachten en loopbaanbegeleiders in het secundair onderwijs. Het probeert zijn expertise ten dienste te stellen van de eindtermencommissies.

Remediëring motiveert. Als een student weet wat er nadien gebeurt met zijn score, zal hij zich meer inzetten voor de ijkingstoets en zal de meting beter worden. Aan de Ingenieurswetenschappen van de KU Leuven is er de eerste vier weken een intensief remediëringstraject. Omdat door de ijkingstoetsen de groep daarvoor gericht geselecteerd wordt, is individuele begeleiding mogelijk. Dat traject zorgt ervoor dat studenten gemotiveerd deelnemen aan de ijkingstoets. Het decreet verbiedt echter remediëring buiten het hoger onderwijs. Dat het binnen de zestig studiepunten moet, is een gemiste kans, want sluit zomercursussen uit. De harde knip is niet alleen 'too little too late' maar ook 'too much too late', aldus Tinne De Laet.

Verwachtingen stellen, werkt democratiserend. Startcompetenties vragen, zorgt voor een grotere en diversere instroom, dat bewijzen de burgerlijk ingenieurs-richtingen. Nooit eerder startten er meer meisjes of studenten met fysieke beperkingen aan de opleiding. Op populatieniveau is er dus geen afschrikeffect.

Tot slot benadrukt ze dat de UHasselt niet meedoet aan de ijkingstoetsen, maar er enkel op meesurft. De universiteit staat enkel op de lijst door de Industrieel ingenieursopleiding op haar campus die mee georganiseerd wordt door de KU Leuven. Dat ze een ander instrument naar voren wil schuiven, maakt de spreker kregelig. Er zijn instrumenten genoeg, het komt erop aan samen te werken, wat de andere instellingen trouwens doen.

Marc Vandewalle beaamt dat als instellingen niet allemaal dezelfde toelatingsaanpak hanteren het beeld vertekend is. Zijn instelling heeft een harde 30 procentregel: de student die geen 30 procent van de studiepunten behaalt, kan niet meer inschrijven. Dat kost UCLL jaarlijks twee- tot driehonderd studenten. Een nabijgelegen instelling zonder die beleidslijn trekt een deel van die studenten en bijhorende geld aan. Het studierendement van zijn instelling is iets hoger. Hij zou graag hebben dat ook dat meer beloond werd, wat uiteraard ook risico's op misbruik inhoudt.

Koen Daniëls verduidelijkt dat hij doelde op de druk op de docenten om valspositieven te blijven meeslepen. Hij vindt het evident dat de slaagkansen meespelen, maar de normen en de kwaliteit moeten de leidraden blijven.

Dat het financieringssysteem voor een deel meespeelt bij de oriëntering, is duidelijk, meent *Marc Vandewalle*. Gelukkig zijn bij SID-ins en infodagen docenten zelf aanwezig die de studiekiezers erop kunnen wijzen dat sommige vaardigheden of kenmerken studiesucces in een bepaalde richting verhinderen zoals het aantal uren wiskunde in het secundair onderwijs. Snellere heroriëntering, liefst na het eerste semester, gebaseerd op objectieve factoren, zou al heel wat oplossen. Ook daarvan moet dan de financiële impact bekeken worden. Hij denkt dat universiteiten nu al gecompenseerd worden voor studenten die te vroeg uitstromen. Net om een snelle

heroriëntering na één semester of zelfs na enkele weken gemakkelijker te maken, willen de hogescholen de hbo5-opleidingen (inclusief Verpleegkunde) zelf beheren.

Het aandeel Frans in de instaptest is groot, beaamt de spreker. Dat is omdat er naast lezen ook een luisteroefening is, wat voor Nederlands niet het geval is. Voor de tewerkstelling van een leerkracht lager onderwijs is een bepaald niveau Frans een instapvoorwaarde. Dat is omdat volgens de overheid de leerkracht Frans moet kunnen geven. Een alternatief is de lessen Frans in het lager onderwijs te laten geven door iemand met een diploma bachelor secundair onderwijs Frans. Spraakvaardigheid wordt niet getest, het is een onlinetest. Wat betreft mondelinge vaardigheden Nederlands benadrukt de spreker dat de manier van spreken, het stemgebruik en zo meer een expliciet onderdeel van het curriculum vormen. Zo nodig krijgt de student logopedielessen.

Hij merkt dat Loes Vandromme de white paper van de VLHORA goed gelezen heeft of dat ze het eens is met veel aspecten ervan: de professionalisering, de schoolloopbaan en de samenwerking tussen secundair onderwijs en hogescholen. Voor het sporen van overstapcoördinatie en professionalisering is een kader nodig, zodat starters bijvoorbeeld niet meteen een volledige lesopdracht hebben. De UCLL heeft niet alleen de grootste lerarenopleiding maar ook het meeste banaba's. Die hebben in het domein van de lerarenopleiding net de professionalisering tot doel, bijvoorbeeld leren omgaan met een specifieke groep leerlingen. Heel wat bachelors vatten meteen na hun studies een banaba aan. Het is zaak ervoor te zorgen dat ook wie een vaste job heeft in het secundair onderwijs, gemakkelijker dergelijke banaba kan volgen en ertoe gestimuleerd wordt, eventueel met een financiële compensatie.

46 procent van de deelnemers aan de instaptoets is generatiestudent. Hij herinnert eraan dat het grootste deel van de 54 procent al een diploma hoger onderwijs heeft. Hij beaamt dat de hogescholen wat beter moeten nadenken over het naamloze zevende jaar. Voor de lerarenopleiding is hij niet gewonnen voor remediëring vooraf. Het werkt best als de normale opleidingsonderdelen en de klaspraktijk parallel gaan met extra lessen Nederlands of Frans of begeleiding bij studieplanning. De middelen in het hoger onderwijs zijn echter beperkt. De kostprijs voor een naamloos zevende jaar is veel hoger dan voor extra inspanningen in de andere opleidingen.

Eric Vermeylen beaamt dat het de evidentie zelve zou moeten zijn dat wie afstudeert aan het secundair onderwijs over de startcompetenties voor hoger onderwijs beschikt. Daartoe staan er enkele initiatieven in de steigers, die hopelijk voldoende zijn om binnen enkele jaren de kwaliteitsverbeteringen te bekomen. In afwachting is een digitale portfolio een goed idee. Een digitale portfolio maakt het mogelijk om beter gedocumenteerd het keuzeproces van studenten en de ouders te ondersteunen, te remediëren waar nodig en snel te heroriënteren waar noodzakelijk, met een beter studierendement of studievoortgang tot gevolg. Dat is trouwens ook de centrale doelstelling. Het is een productiviteitsindicator, van belang voor de centen van de ouders, voor de levensloopbaan van de student en voor de belastingbetaler. De studievoortgang is echter niet eenvoudig vast te stellen, een loutere toets volstaat daarvoor niet. Het is een ingewikkeld proces waarbij leerkrediet, instaptoetsen, oriëntering, keuzeprocessen, feedbackloops enzovoort een rol spelen.

Hoewel dat vaak niet benoemd wordt, spelen er ook elementen van financiering. Noch in partijprogramma's, noch in regeerakkoorden wordt de O&O-norm van 3 procent in vraag gesteld. In de laatste regeerakkoorden is dat zelfs een primaire factor voor de economische ontwikkeling van de regio, en terecht. Maar zonder investeringen in hoger opgeleide talenten voor morgen, is er geen innovatie. Het OESO-gemiddelde van financiering van hoger onderwijs in de brede betekenis,

zowel de subsidies voor de hogeronderwijsinstellingen als het flankerend beleid van bijvoorbeeld studiebeurzen enzovoort, is 1,6 procent van het brp. Vlaanderen doet het 0,3 procentpunt slechter. Waarom is er dan geen talentennorm? Als het hoger onderwijs van cruciaal belang is voor de ontwikkeling van de samenleving en de digitale en duurzame economie, hoort daar een adequate financiering bij. De verwachtingen zijn bovendien dat de toegevoegde waarde van het hoger onderwijs met de behoefte aan levenslang leren alleen maar zal stijgen. Voor echte centra voor levenslang leren, ingebed in de hogescholen en universiteiten, is evenwel nog wat werk te verrichten.

Dylan Couck is ervan overtuigd dat er wel een en ander te leren valt uit buitenlandse voorbeelden, maar waarschuwt voor te strikte vergelijkingen die geen rekening houden met het maatschappelijke kader. Het is oneerlijk alleen het inschrijvingsgeld te vergelijken zonder rekening te houden met de belastingdruk.

Studenten die heroriënteren, doen het op vlak van studievoortgang aanzienlijk beter dan de andere studentenpopulatie. Nochtans zijn er weinig studenten die dat doen. De flexibiliteit moet behouden blijven, maar het is belangrijk dat studenten vroeger en duidelijker dan nu het signaal krijgen dat ze in een gevarenzone komen. Louter studievoortgangsmaatregelen zullen niet volstaan, het is zaak om in een genuanceerd en open debat, waarbij met alle facetten rekening wordt gehouden, uit te zoeken welke ingrepen efficiënt zijn. Over het feit dat de harde knip niet de oplossing is, is iedereen het in ieder geval eens.

Karolien GROSEMANS,
voorzitter

Koen DANIELS
Kristof SLAGMULDER
Brecht WARNEZ
Stijn BEX,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AHOVOKS	Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen
AP Hogeschool	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
banaba	bachelor-na-bacheloropleiding
brp	bruto regionaal product
hbo5	hoger beroepsonderwijs 5
HOGENT	Hogeschool Gent
HOwest	Hogeschool West-Vlaanderen
IQ	intelligentiecoëfficient
KU Leuven	Katholieke Universiteit Leuven
Lemo	Leerstijl en motivatietesten
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
O&O	onderzoek en ontwikkeling
PISA	Programme for International Student Assessment (van de OESO)
SES	socio-economische status
SID	studie-informatiedagen
STEM	Science, Technology, Engineering and Mathematics
UAntwerpen	Universiteit Antwerpen
UCLL	University Colleges Leuven-Limburg
UGent	Universiteit Gent
UHasselt	Universiteit Hasselt
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad
VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
Vlor	Vlaamse Onderwijsraad
VVS	Vlaamse Vereniging van Studenten